

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

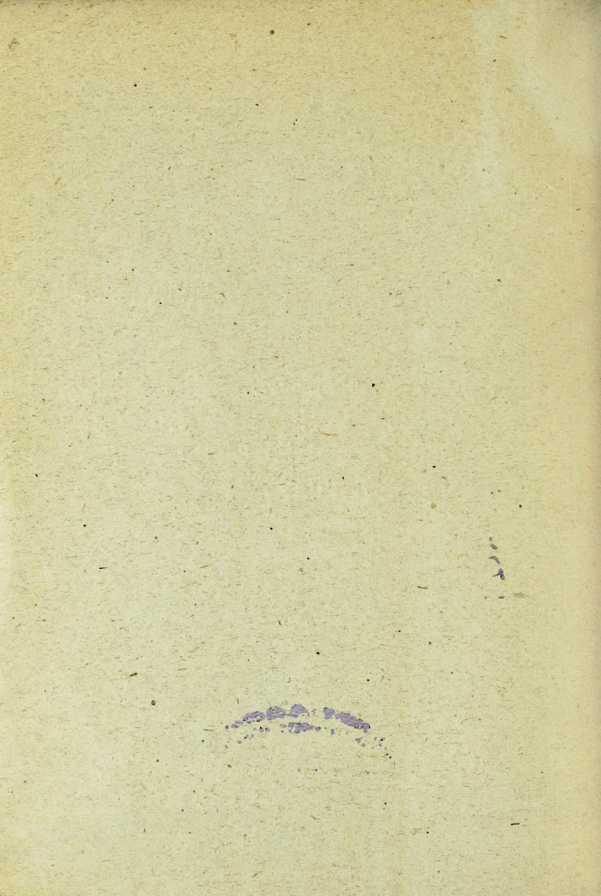
Վ. ԿՈՒՅԲԻՇԵՎ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ
ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ
ՀԱՄԱՐ ՄՂՎԱԾ ՊԱՅՔԱՐԻ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

18650

ԿՈՒՍՀՐԱ
ՅԵՐԵՎԱՆ

1933

Վ. ԿՈՒՑԲԻՇԵՎ

9(47)25

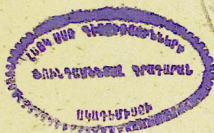
ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՏՆՏԵՍՈՒԹՅԱՆ,
ՏԵԽՆԻԿԱԿԱՆ ՎԵՐԱԿԱՌՈՒՑՄԱՆ ՀԱՄԱՐ
ՄՂՎԱԾ ՊԱՅՔԱՐԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

ԶԵԿՈՒՑՈՒՄ ՀԱՄ Կ(Բ)Կ ԿԿ-Ի ՅԵՎ ԿՎՀ-Ի ՄԻԱՅՑԱԼ
ՊԼԵՆՈՒՄՈՒՄ 1983 Թ. ՀՈՒՆՎԱՐԻ 8-ԻՆ

A II
41522

ԿՈՒՍՇՐԱՑ
ՅԵՐԵՎԱՆ—1983

Յեյոն. խմբագիր՝ Մ. Նիքիկ
Արքագրչ՝ Ա. Տեր - Մկրտչյան
Հանձնված է արտադրության 28 հունվարի 1933 թ.
Ստորագրված է տպագրելու 5 փետրվարի 1933 թ.
Տպւած 5000 Հրատ N 67. 118-000 տպ. 67.

Ընդերքն՝

Առաջին հնդամյակի արդյունքները լենինյան փայլուն վերա-
լուծությունից հետո, վորն այստեղ տվեց ընդ. Ստալինը և 1933
թվի խնդիրների ցայտուն բնութագրությունից հետո, վորը տար-
վեց ընդ. Մոլոտովի գեկուցման մեջ, յիս ուղղակի կանցնեմ իմ
թեմայի՝ առաջին հնդամյակում ժողովրդական տնտեսությամբ
տեխնիկական վերակառուցման և սրանից 1933 թվի համար բոլոր
խնդիրների պարզաբանմանը:

Տեխնիկական վերակառուցման ամենից ավելի բնահանու-
արտահայտությունն, իհարկե, դանդում և կապիտալ շինարարու-
թյան ծավալի մեջ: Առաջին հնդամյակի չորս տարիներում 48,4
միլիարդ ուրբու կապիտալ աշխատանք կատարեցինք մենք, այն
ժամանակ, յերբ հնդամյա պլանը նախատեսում էր հինգ տարում
ժողովրդական տնտեսության մեջ ներդնել 45 միլիարդ ուրբու:
Մասնավորապես արդյունաբերության մեջ մենք չորս տարում
ներդրինք 23 միլիարդ ուրբու, 18,8 միլիարդ ուրբու փոխարեն,
վոր նախատեսված էր հնդամյա պլանով: Գյուղատնտեսության
մեջ ներդրինք 9,4 միլիարդ ուրբու, այն ժամանակ, յերբ հնդա-
մյա պլանը նախատեսում էր 7,2 միլիարդ ուրբու: Ընդ վորում
ներդրումներն ընթանում էին աճող տեմպով և միայն 1932 թվին
մենք ներդրեցինք 17,9 միլիարդ ուրբու, այսինքն՝ առաջին հնդա-
մյակում կատարված կապիտալ աշխատանքները ամբողջ դամարի
37 տոկոսը:

Կապիտալ ներդրումների այդ հսկայական ծավալը հանգեցրեց
այն բանին, վոր մեզ մոտ չկա ժողովրդական տնտեսության և վոչ
մի ճյուղ, վորտեղ չլինեն զբաղի տեղաշարժեր տեխնիկական վե-
րակառուցման դործում: Ուշադիր կերպով ուսումնասիրելով այն
պրոցեսները, վորոնք կատարվել են մեղանում, մենք տեսնում
ենք, վոր ժողովրդական ամբողջ տնտեսության մեջ, նրա յուրա-
քանչյուր անկյունում մենք ընթացել ենք ժամանակակից առաջա-
վոր տեխնիկայի մակարդակով մեր ժողովրդական տնտեսությու-
նը տեխնիկապես վերասպառազինելու ուղղությամբ:

Ամենից առաջ վերցնենք ժողովրդական տնտեսության այն ճյուղերը, վորոնք իրավամբ համարվում են մեր եկոնոմիկայի հսկաները:

ՄԵՏԱԼՈՒՐԳԻԱՆ

Սե մետալուրգիայի նոր շինարարության քնադավառում մենք անցած ժամանակաշրջանում ոտնդնել ենք մեծ քանակությամբ զործարաններ և առանձին հզոր ագրեգատներ, վորոնք զործարկվել են: Բոլորին հայտնի յեն Կերչի՝ Վոյկովի անվան զործարանը, Մագնիտոգորսկի զործարանը, Կուլնեցկի զործարանը: Իսկ գումավոր մետալուրգիայի քնադավառում—Կրասնոուրալի պղնձի կոմբինատը, Բելովի ցինկի զործարանը, Կոնստանտինովի ցինկի զործարանը, Վոյսովի ալյումինի կոմբինատը, 8 հատ հարստացնող Փաբրիկները և այլն: Խոշոր ուսկոնսորուկցիայի յեն յեն—Թարկվել մի շարք զործարաններ, վորոնց մեջ մտցվել են կամ հզոր ագրեգատներ՝ դոմեններ, մարտնյան վառարաններ, մամլող դադչյահներ, կամ Թե հին ագրեգատները վերաուրջավորվել են մեծ տեխնիկական հզորությամբ: Սրան են վերաբերում Հաբավի համարյա բոլոր զործարանները և Ուրալի զործարանների մի մասը: Մեծ ուսկոնսորուկցիայի յեն յենԹարկվել Ձերժինսկու, Տոմսկու, Պետրովսկու, Լենինի, Վորոշիլովի անվան զործարանները, Ստալինյան զործարանը Գոմելում, Վելիկուրսում, Վերանի Ոկտյաբրը՝ Ստալինգրադում և այլն: Ամբողջությամբ վերցրած առաջին հնդամյակի բոլոր տարիներին օկ մետալուրգիայի հզորության աճումն արտահայտվում և հետևյալ ցուցանիշներով: Մենք տեսել ենք վերակառուցված և նոր 40 դոմեններ, վորոնցից 17-ը նոր ու հզոր են: Մարտնի դժով ավելացել և 66 վառարան, վորոնցից 45-ը նոր վառարաններ են: Մամլիչու դժով ավելացել են 23 դադչյահներ, վորոնց Թվում 11 նորեր: Այս բոլորի առնչությամբ փոխվել և մեր բոլոր մետալուրգիական զործարանների դեմքն ու մասշտաբը: Յեթե 1913 թվականին յուրաքանչյուր զործարան միջին հաշվով տարեկան ձուլում եր 60 հազար տոնն չուգուն, ապա 1932 թվականին յուրաքանչյուր զործարանի տարեկան միջին ձուլումը բարձրացավ 145 հազար տոննի, այսինքն՝ ավելացավ 2 և կես անգամ: Այլեին, հնդամյակի սկզբում մենք ունեցինք միայն մեկ դոմեն, վորը 700 խորանարդ

մետրից ավելի ծավալ ուներ, իսկ 1932 թվի վերջին մենք ունենց
տասը այդպիսի դոմեններ, վորոնցից յերկուսը 1180 խոր. մետր
ծավալի: Վատ եր բռնելու և մետաղի արտահոսման մեքենա-
յացման դործը, դոմեններից և վոչ մեկը արտահոսման մեքենա
շուներ: Հնգամյակի վերջում մենք արդեն ունենք մետաղի արտա-
հոսման տասը մեքենա, մենք ունենք 11 վառաւան, վորոնց բեռ-
նավորումը մեքենայացված և վերջին խոսքով, կառուցված և
առաջին 150 տոննանոց մարտենյան վառարանը կուղնեցկում, բաց
և թողնված առաջին ժամանակակից բլյումինգը—տեխնիկայի
վերջին խոսքը: Ռեկտեր պատրաստող դաղդյաչը կուղնեցկում
առաջնակարգ և հանդիսանում նույնիսկ տեխնիկայի տեսակետից
առաջավոր կապիտալիստական յերկրներում: Մենք ստեղծել ենք
արտադրությամ մար մյուզեր, որինակի համար՝ ելեկտրոմետա-
լուրդի: Բավական և հիշել ձեւեկտրոստալը գործարանը, վորը
փորձնական փոքրիկ գործարանից աճեց ու դարձավ մետալուր-
դիայի գիգանտ, վորն իր նմանը քիչ ունի աշխարհում: 1932 թվին
ելեկտրոպողպատի արտադրությունը մեզ մոտ կազմում և յերկրի
ամբողջ պողպատի 2,1%-ը: Ելեկտրոպողպատի և ամբողջ պողպա-
տի փոխհարաբերության տեսակետից մենք արդեն բարձր ենք
կանգնած ՀԱՄՆ-ից և Գերմանիայից, վորտեղ ելեկտրոպողպատի
տոկոսը ՀԱՄՆ-ում կազմում և ընդամենը 1,5%, իսկ Գերմանիա-
յում՝ 1,2%: Մենք ստեղծել ենք վորակային պողպատներ, կարգա-
վորել ենք արագ կտրող պողպատի արտադրությունը, տրանսֆոր-
մատորային, չժանդատող, առանց ճակալների, խրոմոմոլիբդենյան,
խրոմո-նիկելյան, նիկելյան պողպատի արտադրությունը: Վորա-
կային մետաղի արտադրությունը հնգամյակում աճեց յոթ ան-
գամ: Ֆերրո-ձուլվածքների գծով մենք ստեղծել ենք Չեկյարինակի
գործարանը: Եռասով կգործարկվեն Դնեպրի և անդրկովկասյան
գործարանները: Կարգավորված և զանազան տեսակի ֆերրո-հաւը-
վածքների արտադրությունը—ֆերրո-սիլիցիումի, ֆերրո-խրոմի,
ֆերրո-վոլֆրամի արտադրությունը, շուտով կարտադրվի ֆեր-
րո-վանադի և այլն: Կարգավորված և գեր-ամուր ձուլվածքների,
պոբեդիտի, ստալինիտի սեփական արտադրությունը, Կիրաւում
են արտադրության մեջ ելեկտրոտեխնիկական զոդման կատարե-
լագործված յոդանակները—կլայեկելը, կապարալոծումը, ցինկա-

դոճումը—զերասնի Գլուղիլլէի և Յելորեցկու Վերայ Ի Մոլոտ
գործարաններում և այլն:

Բայց վորն ամենից կարևորն է, ստեղծված է սև մետալուր-
գիայի մեքենաշինակամ քալա, ի զեմա բլլումինդների, մամլելու
հզոր զաղլյահների, արտահոսման մեքենաների, ոգտմղիչ խողո-
վակների, բորդիուսի թնդանոթների, Ոտտիսի լերեղեկանների,
կոքսային վառարանների, ելեկտրովառարանների, աղեղնային
եյեկտրովառարանների, բարձր հաճախականության ելեկտրովա-
ռարանների սարքավորման սեփական արտադրության: Այլ մե-
քենաշինական բազան, վորի հիմնական գիգանտները հանդիսա-
նում են չուտով գործարկվող կրամատորի և Ուրալի գործարան-
ները, իհարկե, հնարավորություն կտան նշանակալից չափով
բարձրացնելու սև մետալուրգիան եւ ալլելի բարձր տեխնիկական
մակարդակի:

Գումալոր մետալուրգիայի ընաղավառում աչքի յեն խփում
նրա լեռնային անտեսության մեքենայացման հաջողությունները:
Ձեռքով փորելն արդեն միանգամայն վերացվել է: Փորումը մե-
քենայացված է հարյուր տոկոսով: Բոլոր հանքերում փորելու
ալլխատանքները կատարվում են անկմատիկ պրեպարատներով,
փորոնք արդեն պատրաստվում են մեր գործարաններում, Վենեվ-
մատիկ գործարանում, Նեվյանսկու գործարանում:

Մենք ամենակտրուկ կերպով փոփոխել ենք հանքերի հարքս-
տացման մեթոդները: Այսպես, որինալ՝ հանքի 50—60 տոկոսն
ողտադործելու փոխարեն, մենք, սելեկտիվ ֆլոտացիայի շնոր-
հիվ, հատել ենք 80—92 տոկոսի ողտադործմանը: Առաջին հնդա-
մյակի ընթացքում ավարտված են և շահագործման են դրված
ութ հարստացնող ֆարրիկաներ: Ավարտվում են մ'ի ամբողջ շարք
հարստացնող ֆարրիկաների սեկցիաներ, փորոնք կգործարկվեն
33 թվին:

Առանձնապես արժի կոնդ առնել թեթի. մետաղների արտա-
դրության վրա, նրանց հսկայական նշանակության համար:
Ավարտված է գործարկված և Վոլխովի ալլումենի կոմբինատը,
առաջին հերթին հինգ հազար տոնն, իսկ ընդամենը՝ տասը հա-
զար տոնն կարողությամբ: Ավարտվում է Դնեպրի ալլումինի գոր-
ծարանի շինարարությունը, վորի տալին հերթի կարողությունն
է տարեկան 20 հազար տոնն: Դեռ 1931 թվին փորձնական գործա-

բաններում մենք ստացել ենք առաջին սեփական մագնիս: Մկաված
և մագնիսի գործարանի շինարարությունը, հազար տոնն կարո
ղությամբ: Մշակված և Ուրալի հանքերից նիկել ստանալու մե
թոդը և ավարտվում և Ուրալի նիկելի գործարանի շինարարու
թյունը, առաջին հերթին յերկր հազար տոնն կարողությամբ:

Ձեկուցման շրջանակներում հնարավորություն չկա ընդդրկե
լու այն ամենը, ինչ արված և մետալուրդիացում: Սակայն ար
դեն թվարկածը բավական և, վերջնական ստանանք այն վիթխարի
աշխատանքի պատկերը, վորը կատարված և և կատարվում և մե
տալուրդիայի բնագավառում: Յուրաքանչյուր նոր հղոր ազրե
գտաի ստեղծումը, դա բանվորների և մասնադեմների հերոսական
ջանքերի և անձնվիրության արտահայտություն և մեր անկախու
թյան համար մղվող պայքարում, մեր Միության հղոր ինքուստ
բխայի ստեղծման պայքարում:

1933 թվին մենք չարունակում ենք առաջ շարժվել նոր հղոր
մետալուրդիայի ստեղծման գործում:

Սև մետալուրդիայի գծով մենք գործարկում ենք 15 դոմեն:
Մագնիսոդորսկ՝ 2 նոր դոմեն:

Կուզնեցկի գործարանում՝ 2 նոր դոմեն:

Չապարովյե՝ 2 դոմեն:

Ալոլստալ՝ 2 դոմեն:

Կրկնորդի գործարանը՝ մեկ դոմեն:

Լեպեցկի՝ մեկ դոմեն:

Հարավի գործող գործարաններում՝ 5 դոմեն:

Գործարկում եմ 51 մարտեկյան վառարան, 15 էլեկտրովա
ռարան, 4 բլյուվմիզ, 15 մարմնող դազգյան, 4 խողովակ գլանող
դազգյան:

Կարողությունների հղորության այդ աճումը մեկ հնարավոր
ություն և տալիս թույլի տարեկան արտադրանքը սահմանել 9
միլիոն տոնն, պողպատին՝ 8,9 միլիոն տոնն, գլանված մետաղին՝
6-200 հազար տոնն:

Այդ բոլոր դոմենները, մարտենները, գլանման դաղչահներն
արդեն նշանակալից չափով նախապատրաստված են 1932 թվի կա
պիտալ շինարարության ընթացքով:

Այդ բոլոր կառուցվող ազրեկատները հիմնականում ապա
հովված են և՛ սարքավորմամբ, և՛ այլ անխնայական ուսուրա

Ներույժ։ Դրա համար ել ինչ գնով ել վոր լինի, պետք և աշխատել, վոր դրանք շահագործման գրվեն 1933 թվին։

Գումալուր մետալուրգիայի բնագավառում մենք 1933 թվին զործարկում ենք՝ Դենպրի ալյումինի կոմբինատը, Ուֆալեյսկի նիկելի կոմբինատը, Կազովլիմետալ-կապարը, Ելեկարովիտային ցինկի յերկու գործարան—մեկն Ուրջոնիկիձն ջաղաքում, մյուսը՝ Չելյաբինսկում, հարստացնող Փարրիկաներ կալատայի՝ Կրասնո-Ուբալի կոմբինատում, Կարաբաշում և այլն։ Դա հնարավորու-թյուն կտա մեծապես բարձրացնելու գումալուր մետալուրգիայի արտադրանքը։ Այսպես և մետալուրգիայի գրությունը։

Անցնում եմ ժողովրդական տնտեսության մյուս հսկային—վառելանյութի արդյունաբերությանը։

ՎՍՈՒԵԼԱՆՑՈՒԹԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ինչ վերաբերում և վառելանյութի արդյունահանմանը, ապա մենք հնդամյա պլանը թերտկատարեցինք միայն ջարածխի գծով, վորի կատարումը կազմում և հնդամյա պլանի վերջին տարվա տառաջադրանքի 87,5 տոկոսը։ Նավթի, տորֆի, փայտի գծով մենք կատարեցինք և գերախառաբեցինք պլանը։ Սակայն ջարածխի ղծով ել անհրաժեշտ և նշել, վորպես հնդամյակի կարևորագույն հանրագումար, այն, վոր քարածխի արդյունաբերությունը դրել և ամուր և եզոր հիմք հետագա առաջխաղացում համար, ունենա-լով այս տարիների ընթացքում նկատված պակասությունները հաղթահարելու բոլոր հնարավորությունները։

Իսկպակս, ջարածխային արդյունաբերության մեջ առաջին հնդամյակում ներգրված են խոշոր գումարներ։ Գարածխային արդյունաբերության կապիտալ աշխատանքները կազմել են 1-800 միլիոն ռուբլի, պլանի 1-250 միլիոն ռուբլու գիմաց։ Այդ կապի-տալ աշխատանքների հետևանքով կատարված և արտադրության կենտրոնացման պրոցես, ինչպես հանքահորերի ավելացման գծով, նույնպես և արտադրական միավորների ներքում մեծ շերտերի աշխատանքների ամրապնդման գծով։ Դոնբասում հանքահորերի միջին կարողությունն ավելացել և 60 տոկոսով, իսկ մնացած տրեստների գծով՝ ել ավելի։

Հանքահատման մեքենայացումը 1932 թվին հասավ Դոնբաս-

տում 72 %-ի: Հետաքրքիր և զարկածառենի մյուս յերկրներում՝ յնդած մեքենայացման հետ—ՀԱՄՆ—ում ածխի հանքահատման մեքենայացումը կազմում է 77%, այսինքն՝ մենք մեքենայացման խնդրում մոտիկ ենք ՀԱՄՆ—ին: Ֆրանսիայում՝ 71%, այսինքն՝ հանքահատման մեքենայացումով մենք արդեն անցել ենք Ֆրանսիայից: Անգլիայում՝ նույնիսկ 31%, և միայն Դերմանիայում յնդած տակտը—93—դպարի չափով դերազանցում է մեզ մոտ յնդած մեքենայացումը: Այսպիսով, հանքահատման մեքենայացման աստիճանի տեսակետից մենք արդեն բռնում ենք յերրորդ տեղը աշխարհում: Հնդամյակի ընթացքում ծակող մեքենաները Դոն-րասում ավելացել են 2,4 անգամ: Համարյա ամբողջութամբ ելեկտրիֆիկացիայի յան յենթարկված փոքրիւ, հայթայթելու և հետ քաշելու պրոցեսները: Վերելքի և հուփու քարածխային բազայի ստեղծման այդ պրոցեսն ուղեկցվել է մեքենաշինության աճով, վորն ապահովում է քարածխային արդյունաբերության կտրիքները: Բարձրացնող, քաշող, ակրեպերյան լեբեղկաները պատրաստվել են հնդամյակի տարիների ընթացքում, ըստ վորում 1932 թվին մենք հասել ենք 250 ձիու ուժի բարձրացնող լեբեղկանների արտադրությանը: Յեթե 1928 թվին Դորզալտրեստի դործարաններում լեբեղկանների արտադրությունը կազմում էր 80 միավոր, ապա 1931 թվին նա հասավ 1.740 միավորի: Հանքահորային ելեկտրոզանցների բավարար արտադրման հետ միաժամանակ, մեծապես զարգացել է հանքահորային վաղոնետների արտադրությունը: Ստեղծված և հանքային արդյունաբերության մեքենաշինությունը հանձնա ծանր ծախող մեքենաների, ուղափոխիչների, թակերի, հանքահորերի վերևի կոնվեյերային հաղորդիչների, քարածխային արդյունաբերության զանազան կելտորոապարատուրաների և այլն:

Առաջին հնդամյակի ընթացքում շինարարության մեջ, պատրաստության զանազան աստիճաններով, ներառյալ և ավարտվածները, ընդամենը կային 300 հանքահոր՝ 185 միլիոն տոնն նախադժային կարողությամբ: Դրանցից 200-ը հիմնված են 1930, 1931 թվերին: Հանքահորերի այդ ընդհանուր կարողությանից առաջին հնդամյակում շահագործման են հանձնված մոտ 150 հանքահոր՝ 63 միլիոն տոնն կարողությամբ:

Յեթե 1928 թվին քարածխի արդյունահանույթը նոր հանք

բերից կազմում եր ընդամենը 2,5 տոկոս, ապա 1932 թ. վերջին՝ 5—6 տարվա ընթացքում շահագործման դրված Հանքահորերի արդյունահանույթը կազմում է 35 տոկոս: 1933 թվի համար նախատեսված է գործարկել 70 նոր Հանքահորեր: Դա մեզ հնարավորություն կտա քարածխային արդյունաբերության համար, 1932 թվի կատարածի համեմատությամբ ավելի մեծ ծրագիր վերցնել: Վերը 1933 թվի համար կլինի 84 միլիոն տոնն:

Խոսելով քարածխային արդյունաբերության ռեկոնստրուկցիայի մասին, իհարկե, չի կարելի չխոսել քարածխի արդյունահանման փոփոխված աշխարհագրական դրություն մասին, չի կարելի չխոսել այն մասին, վոր մենք այս հնգամյակի ընթացքում, կարողացանք ստեղծել յերկրորդ մետալուրգիական բազան, մեծապես առավ շարժելով Կույբյսի դարդացումը, կազմակերպելով Կարաչանդի քարածխային նոր ավազանը, առավ տանելով Ուրալի քարածխի դործը և այլն:

Քարածխի դժով յեղբակացություններն հետևյալներն են: Մենք ծավալել ենք քարածխային շինարարության վիթխարի փրոնորը, չափազործման ենք դրել մեծ քանակությամբ նոր հանքահորեր, ոչնարեն վերակառուցում ենք քարածխի արդյունահանման աշխարհագրությունը, ձեռնամուխ լինելով նոր քարածխային բազաների շահագործմանը, ծավալել ենք մեքենայացումը, սակայն նոր շինարարության նոր մեխանիզմների տիրապետելու դործում մենք դեռ մեծ պակասություններ ունենք, վորը և պայմանավորել է հնգամյակը չորս տարում սլանի թերակատարումը քանակական տեսակետից:

Անցնում եմ հավթարդյունաբերությանը: Նավթը դառնում է ժեր յերկրի ինդուստրացման կարևորագույն դործոնը, մասնավորապես դյուղատնտեսության մեքենայացման դործում, նա դառնում է մեր եքսպորտի կարևորագույն մասը և այլն: Ուղանալների, ավտոմոբիլների, արակատրոների քանակության աճումը պահանջում է, վորպեսզի նավթային արդյունաբերությանը զարգանա այնպիսի տեմպով, վորը համապատասխանի ժողովրդական տնտեսության բոլոր կարիքների բավարարմանը: Նավթարդյունաբերությանն այն ճյուղն է, վորն առաջինն է թեակոխել ռեկոնստրուկցիայի ուղին դեռ մինչև առաջին հնգամյակը, հատկապես հորատործման և նավթի հանույթի դժով, ռեկոնստրուկցիայի այդ ոլորտը հիմնականում ավարտված է:

Սկիզբը եր գրված նալթի դործարանային վերամշակման ուն-
կոնսորուկցիայի և նալթի փոխադրության ունկոնսորուկցիայի՝
Հանձին նալթամուղների կառուցման :

Ի՞նչ է արված այդ Հնդամյակում : Մեքենայացված և շատըր-
դանային Հանուլթը միասին Հնդամյակի վերջում արդեն կազմում
է աւրդը Հանուլթի մոտ Հարյուր տոկոսը : Ամրդըլությամը վե-
րացվել և նալթի քալումը դուլլիկներով, վորպես միջնադարյան
և Հնացած մեթոդ : Ժամանակակից Հանուլթը ծավալվում է խոը
նաստներով և կոմպրեսորներով :

Հորափորման բնազավառում Հարվածելով փորելու Հնացած
մեթոդն իջել և մինչև յոթ տոկոսի ամբողջ Միության մեջ, դա
կիրառվում է նոր, դեռ Հնվանված ուսյոններում : Ամենուրեք մենք
ուենք Հորափորման ալեկի կատարելագործված մեթոդներ, —
պտուտական մեթոդը, վորը 1932 թվին կազմում էր 93 տոկոս :
Մեքենայացված Հանուլթի մեջ ելեկտրոններդիայի դործարու-
թյունը Հնդամյակի վերջում կազմում է մոտ Հարյուր տոկոս :
Նալթային արդյունարերության Հանքային տնտեսության տեխ-
նիկական վերակառուցման բնազավառում մատնանշված նվաճում-
ների Հետևանքով նալթի ինքնարժեքն իջել և 36 տոկոսով :

Առաջին Հնդամյակը Հիմնականում լուծեց Աւալքանշակման
ոնկոնսորուկցիայի պարլիսը : Յուրացված են նոր, ալեկի կա-
տարելագործված տեխնիկական սարքավորումներ, ինչպես որի-
նակ՝ տրուրչատկաներ, կրեկինդ սարքավորումներ : Դրա Հե-
տևանքով լուսավոր նալթամթերքների արտադրանքն ալեկացավ
1928 թվականի 31 տոկոսից մինչև 41 տոկոսի 1932 թվին : Ստեղծ-
ված են յուզի նոր արտադրություններ (բրայտստոկ), միլոնալթ,
նալթային կոքս, Վուր, պրաքֆին և այլն : Այդ տեխնիկական ուն-
կոնսորուկցիան ուղեկցվել է նալթի Հանուլթի և մշակման բարձր
մակարդակով : 1932 թվին Հում նալթի Հանուլթը կազմում էր
22,2 միլիոն տոնն, փոխարեն 21,7 միլիոն տոննի՝ նախագծված
Հնդամյակի Հինգերորդ տարվա Համար : Նալթի մշակումը կկազ-
մի 20,2 միլիոն տոնն, փոխանակ 19,1 միլիոն տոննի, վորը նա-
խագծված էր Հնդամյա պլանով : Այսպիսով, հնգամյակի վերջին,
եիմգերորդ տարվա ճշումները չորս տարում գերակատարված
են Աւալքարդյունաբերության մեջ :

Նալթային մեքենաշինության բնազավառում նույնպես մեծ

նմանումներ կան. մեղ մոտ ապարատուրաներ են ստեղծված կրե-
կինդներ, տրուբչատկաների համար, ստեղծված են հորափորման
եղիտրուարժիշներ, խողովակային փորվիչներ, նավթագնացներ և
տարբավորման այլ տեսակներ: 4 տարվա ընթացքում կառուցված
են 27 տրուբչատկաներ՝ 12 միլիոն տոնն կարողությամբ, կա-
ռուցված են 23 կրեկինդներ՝ 3,2 միլիոն տոնն կարողությամբ,
2 հաղար կիրումետր տարածությամբ նավթամուղներ են խնցկաց-
ված՝ հինգ միլիոն տոնն նավթի փոխադրման նախադրյալին կարող-
ությամբ (Արմավիր—Տրուշովայա, Գրոդնի—Տուսկան, Բաղու-
թաթում նավթամուղները և նույն տեղում վերակառուցված կերո-
սինամուղը): Սկսված և եմբա—Որսկ նավթամուղի կառուցումը:

Միաժամանակ չի կարելի չմատնանշել, վոր վերջին 2 տարվա
ընթացքում նավթահանման և հորափորման գծով նկատվում և
վորոչ դանդաղում: Մենք 1933 թվի համար նախագծում ենք 24,4
միլիոն տոննի հանույթ, ընդդեմ 22,2 միլիոն տոննի, վորն ար-
տադրվել և 1932 թվին: Բայց պահանջի աճումը զգալի չափով
գերազանցում և նավթահանման այդ աճումը: Ժողովրդական
տնտեսությունը ավելո—ավստորակտորային ինդուստրիայի ծաղի-
ման շրջանում պահանջում և նավթահանման 1933 թվի ծրագրի
չի—լին կատարում, միաժամանակ մենք պետք և նախապատրաս-
տենք 1934 թվականն այնպես, վորպեսզի հնարավոր լինի հետա-
դայում ևս ապահովել նավթի արտադրանքի աճումը համապա-
տասխան ժողովրդական տնտեսության պահանջների: Իսկ դրան
կարելի չե հասնել հորափորումը ծավալելով:

Շեղրակացություն: Առաջին հնգամյակի հետևանքով մավ-
թային արդյունաբերությունը ավարտել և իր տեխնիկական վե-
րափայտագինումը, կազմակերպական—տեխնիկական փորձ և կու-
տակել թե արտադրության և թե շինարարության մեջ, շարունա-
կելով խորացնել և կատարելագործել աշխատման առանձին պրո-
ցեսներ: Նեղ տեղը հորափորումն է:

Միջանի խոսք ստորփի արդյունաբերության մասին: Ի՞նչն և
քնորոչ ստորփային արդյունաբերության համար: Տորֆային ար-
դյունաբերության համար քնորոչ և այն, վոր նա հնգամյակի հե-
տևանքով դարձավ արդյունաբերության խոշոր ճյուղ, մեքենա-
յացման նշանակալից տոկոսով և միլիոնավոր տոնն ստորփի արտա-
դրությամբ: Այս չորս տարիների ընթացքում մենք տորֆային

արդյունաբերութեան մեջ ներդրել ենք 52 տոկոս ամէլի, քան յենթադրուած եր հնգամյակում, այսինքն 393 միլիոն ռուբլի ընդգծւած 300 միլիոն ռուբլու:

Վրոնք են այդ ներդրումներէ արդյունքները: Առաջին, շատ մեծ փոփոխութիւն է առաջացել տորֆի հանույթի յեղանակներէ մեջ: 1928 թվին մեքենայացված հանույթը կազմում եր ամբողջի 25 տոկոսը, հնգամյակի վերջում նախատեսված եր 30 տոկոս մեքենայացված հանույթ: Սակայն 1932 թվին մեքենայացման տոկոսը հասել է 64-ի, այսպիսով մենք յերկու անգամով արագացրել ենք տորֆի հանույթի մեքենայացման պրոցեսը՝ հնգամյակի յենթադրութեան համեմատութեամբ եւ չորս անգամ զերազանցեցինք հնգամյակի սկզբի մեքենայացման մակարդակը: Ուժեղ կերպով բարձրացավ տորֆային տնտեսութեան տեխնիկական սպառազինութեանը հանձին ներդիր յերկաթուղային տրանսպորտի յերկարութեան, ֆրեզերային սարքավորումների քանակի: Տորֆային տնտեսութեանը նույնպէս ընթերցում է աշխատանքը խոշոր արտադրական միավորների մեջ կենտրոնացնելու ուղիով: Բավական է նշել, լոր այդ հնգամյակի ընթացքում մենք կառուցել ենք երկատրոններգլայի այնպիսի գիգանտներ եւ այլ ձեռնարկութեաններ, վորոնց վառելանյութի բազան տորֆային տնտեսութեանն է—Շատտուրի, Նիդրեսի, Լենինգրադում՝ Դուբրովսկու կայանները, ռեզինի կոմբինատի հիդրոէլեկտրոկայանը, Վերառնի Ոկտյարբը եւ այլն: Աշխատանքի կազմակերպման, նոր մեխանիզմների յուրացման եւ այլ աշխատանքների անբավարար լինելով հանդերձ տորֆային արդյունաբերութեանը հնգամյակի ընթացքում դուրս յեկավ ինքնուրույն ուղի եւ ունի համապատասխան նյութական տեխնիկական եւ կազմակերպչական բազա:

Տորֆային արդյունաբերութեան կենտրոնական պորբլեմը բանվորական ուժն է: Այստեղ ել, շնայած մեխանիզմների վոչ այնքան բավարար ոգտագործման, տեխնիկային անբավարար տիրապետելուն, մենք ունեցել ենք այսպիսի փոխհարաբերութիւն.— Սայուղտորֆի դժով հնգամյակում արտադրանքի հանույթի 100 տոկոսով ավելացնելու պայմաններում, այսինքն ամէլի քան կրկնապատիւը, բանվորական ուժն աճեց քաղաքներ 25—30 տոկոսով, ըստ վորում աշխատանքի արտադրողականութեան աճումը հնգամյակի ընթացքում կազմել է 62 տոկոս: Աշխատանքի արտադրու-

պահանութեան այդ աճումն, իհարկէ, հիմնականում պայմանա-
վորվում է մեքենայացման աճով, նոր տեխնիկայի բաղադրատար-
րային տնտեսութունը խոշոր արտադրութեան վերածելով:
Անցնում եմ ժողովրդական տնտեսութեան հաջորդ կարևորա-
գույն ճյուղին՝ էլեկտրաշինարարութեանը:

ԵԼԵԿՏՐՈՏԻԿԱՑԻԱՆ

Ելեկտրո-եներգիայի ամենալայն արձատագումն արգյունա-
բերական արտադրութեան բոլոր ճյուղերում՝ պահանջում էր
ստեղծել մեր յերկրում էլեկտրո-հայթայթման հզոր բաղա-
առաջին հիգամյակի ընթացքում հիմնականում իրագործեցինք
այդ խնդիրը:

1928 թվականին մեզ մոտ աշխատում էր 18 շրջանային էլեկ-
տրոկայան՝ 610 հազար կիլովատ ուժով: Այժմ մեզ մոտ աշխա-
տում է 44 շրջանային էլեկտրոկայան՝ յերկու և կես միլիոն կիլո-
վատ ուժով: Յեթե այդ ուժին ավելացնենք նաև այն կայանների
կարողութիւնը, վորոնք հնգամյա պլանում նախագծվել էին
վորպես արգյունաբերական կայաններ, սակայն հնգամյակի իրա-
կանացման պրոցեսում զարգացան վորպես շրջանային կայաններ,
ինչպես որինակ՝ Կուզնեցկի ջերմակէշկարոկենարոնը, Բերեզնիկի
ջերմակէշկարոկենարոնը, ապա սահմանված ընդհանուր կարողու-
թիւնը հասնում է 2700 հազար կիլովատի: Յեթե վերցնենք բոլոր
կայանները՝ վոչ միայն շրջանային, այլ և դործարանային կայան-
ները, ապա նրանց սահմանված կարողութիւնը — վոր հնգամյակի
սկզբում կաղում էր 1875 հազար կիլովատ, — 1932 թվականին
հասավ 4.600 հազար կիլովատի:

Շրջանային կայանների բաժինը սահմանված ընդհանուր կա-
րողութեան մեջ 35 տոկոսից հասավ 58 տոկոսի, վորը նշանակում
է խոշոր, տեխնիկայաւս ամենատաղաւոր կայանների հսկայական
աճումը յերկրի ներքեւտիկ բաղայում՝ ի հաշիվ մտեր և վոչ չա-
հալետ կայանների:

Այդ հաստատվում է նաև հետեւյալ տվյալներով. — 28 թվա-
կանին բոլոր կայանների արտադրած էներգիան կաղում էր հինգ
միլիարդ կիլովատ ժամ, վորից շրջանային կայաններում արտա-
դրում էին 1950 միլիոն կվ. ժ., կամ 39 տոկոսով: 1932 թվակա-

հին ելեկտրոններգիայի ընդհանուր արտադրանքը կազմում էր արդեն 13,5 միլիարդ կիլովատ ժամ՝ հանդեսոյ 28 թվականի հինգ միլիարդիւ Այդ քանակից շրջանային կայանները տալիս էին 8 միլիարդ կիլովատ ժամ, կամ եներգիայի ընդհանուր արտադրանքի 60 տոկոսը:

Այստեղից յերևում է, թե մեր քան հեռ ենք թողել մենք 1928 թվականի մակարդակը, եւ չենք թողում մինչհեղափոխական Ռուսաստանի խղճուկ մակարդակի մասին՝ իր մի միլիոն կիլովատ կարողութեամբ եւ յերկու միլիարդ կիլովատ ժամ եներգիայի ընդհանուր արտադրութեամբ: Յաճախատիկ ավելի՝ համեմատած հին Ռուսաստանի հետ եւ ավելի քան յերկու եւ կես անգամ աճում հնդամյակի ընթացքում:

Մեր ելեկտրոշինտարարութեան մեջ մենք հետևողականորեն իրականացնում ենք տեխնիկական-տնտեսական այն սկզբունքները, վերոնք ձևակերպվել էին ԳՈՍԷԼՈՍ-ի պլանում՝ Վյաչեխի իւլյանի անմիջական ղեկավարութեամբ: Տեխնիկական այդ առաջագոր սկզբունքներն են՝ եներգիայի արտադրման կենտրոնացումը շրջանային հզոր կայաններում, կայանների իմբաւորումը եւ նրանց համար նախ եւ առաջ վառելանյութի տեղական վառարան տեսակների ու հիդրոէներգիայի ոգտադործումը:

Կապիտալիստական յերկրներում այդ սկզբունքների պահպանումը հանգիւտում է անհաղթելի արգելքների, վեր ստեղծում ե մասնավոր տեխականութեան դաշտութունը, եւ միմիայն սոցիալիստական պլանային տնտեսութեան պայմաններում մենք հնարավորութեւն ունենք հետևողականորեն, քայլ առ քայլ կենսադործել այդ սկզբունքները:

Ինչ վերաբերում է կայանների կարողութեան կենտրոնացմանը, ապա առաջին հնդամյակի ընթացքում այդ տեսակետից մենք մենք արդշունքներ ստացանք: Հնդամյակից առաջ՝ մինչև 1929 թվականը, մենք վոյ մի կայան չենք ունեցել 100 հազար կիլովատ կարողութեամբ: Խոշորաշուն կայանն ունեւ 70 հազար կիլովատ: 1913 թվականին չի յեղել վոյ մի կայան՝ 25 հազար կիլովատից ավելի կարողութեամբ: Այժմ մեզ մոտ աշխատում է 10 կայան, յուրաքանչյուրը 100 հազար կիլովատից ավելի կարողութեամբ: Դրանց թվին են պատկանում՝ Կաշիրի կայանը 186 հազար կիլովատ կարողութեամբ, Ծաթուրինը՝ 136 հազար կիլովատ, Մոսկ-

վայի հիդրոկայանը՝ 107 հազար կիլովատ, Վարմիր Հոկտեմբե-
րը» (Լենինգրադ) 111 հազար կիլովատ, Շտերովկան՝ (Դոնբաս-
սում) 157 հազար կիլովատ, Զուեկան՝ 150 հազար կիլովատ,
Դենսլերի հիդրոկայանը՝ 310 հազար կիլովատ, Գորկու հիդրոկա-
յանը՝ 310 հազար կիլովատ, Նիժդեռը՝ 153 հազար կիլովատ,
Ձելյարինսկի կայանը՝ 110 հազար կիլովատ, Բադկի Վարմիր
Աստղ կայանը՝ 109 հազար կիլովատ:

Այդպիսով այդ տասը գիդանտներից ամեն մեկն ունի 100 հա-
զար կիլովատից ավելի կարողություն, մինչդեռ 1928 թվականին
մենք չենք ունեցել այդպիսի կարողություն ունեցող և վոչ մի
կայան: Իսկ մինչհեղափոխական Ռուսաստանի ամենահզոր կա-
յաններն ունեյին 25 հազար կիլովատ կարողություն:

Այդ բոլոր կայանները հատուցվել կամ ընդարձակվել են առա-
ջին հնդամյակի ընթացքում: Այստեղ մենք հանդիպում ենք նաև
հին անունների, ինչպես որինակ՝ Կաշիր, Շաթուր—վորոնց առա-
ջին հերթի սարքավորումը մենք գործարկել ենք դեռ Վլադիմիր
Իլյիչի որով: Սակայն այն, ինչ վոր ունենք մենք այժմ Կաշիրում
ու Շաթուրում, վոչ մի կերպ չի կարելի համեմատել 30 հազար
կիլովատ կարողություն ունեցող այն փոքրիկ կայանների հետ,
վորոնք հատուցվել էյին Յուրյային իշխանության գոյություն
սկզբին: Այժմ Կաշիրն ունի 136 հազար կիլովատ կարողություն,
այսինքն՝ նա Հանդիսանում և մեր ելեկտրոլինարարության ամե-
նամեծ հսկաներից մեկը:

Այս տասը կայաններին ընդհանուր առմամբ տալիս են յերկրում
արտադրվող ամբողջ էլեկտրոեներգիայի 33 տոկոսը: Բնական և
վոր մեր խոշոր կայանները զինված են ամենաառաջավոր տեխնի-
կական սարքավորումով: Հնդամյակի սկզբին, — զա շատ բնորոշ
է—մեր էլեկտրոկայաններում չկային 20 հազար էիու ուժ ունեցող
տուրբո-գեներատորներ: Իսկ այժմ մենք գործածում ենք 50 և 62
հազար էիու ուժ ունեցող տուրբիններ ու գեներատորներ: Մեզ
մոտ ընդամենը սարքավորված են 59 հատ 20 հազար կիլովատից
ավելի կարողության ագրեդատներ, վորոնց ընդհանուր կարողու-
թյունը կազմում է 1750 հազար կիլովատ, կամ Միության էլեկ-
տրոկայանների սարքավորման ամբողջ կարողության 36,5 տո-
կոսը:

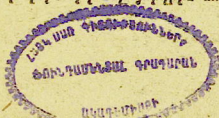
Ահա այն թվերը և փաստերը, վորոնք բնորոշում են էլեկտրո-

եննդդիման խուշոր բաղաձեռնում էին տրոհվելու մեր քաղաքական նությունը :

Այժմ խմբավորման մասին : Այդ առաջարկում ևս մենք դժար է հաջողութվումներ ենք մեռք բերել հնգամյակի ընթացքում : Շրջանային բարձրավորում սղակներ ստեղծելու զաղափարը , շնայած այն զգալարութվումներին , վոր ապրում ենք մենք , մանավանդ զուրմավոր մետաղների առաջարկում , իրականացում զտալ առաջին հնգամյակի երկտրոշինարարութվյան մեկ : Մոսկվայի հիդրոկայանի հակայական բարձրավորում ցանցը , վորը միացնում է ալեքի քան կես միլիոն հարողութվում , Նիդրեոի ցանցը , Դոնրասի լայն ճյուղավորված ցանցը , Դնեպրոդեսի հաղորդման դիծը , վորը կիրառում է 161 հազար կիլովատ բարձրավորում լարում , առ ըրորը հանդիսանում են եննդդիմակ այնպիսի հանդույցներ , վորոնք առաջ չեն տեսնվել ՌՍՀՄ-ում և վորոնք չեն գիշում ամերիկյան տեխնիկայի ամենախուշոր նմուշներին : Հնգամյակի ընթացքում շահագործման դրվեց ընդամենը 7 հազար կիլովատը հաղորդման բարձրավորում դիծ , մինչդեռ հնգամյակի սկզբին աղալիսի զծերի յերկարութվումը կազմում եր ընդամենը 3-000 կիլովատը :

Տեխնիկական մեծ առաջադիմություն ենք գործել մենք կարելի արտագրութվյան գործում : 115 հազար վորում լարում ունեցող յուղալեցք կարելի կառուցումն այն փաստերից մեկն է , վորոնք վկայում են մեր կատարած տեխնիկական մեծ առաջադիմութվյան մասին : Այդպիսի կարել մենք արդեն պատրաստել և դրել ենք չորս կիլովատը տարածութվյան վրա :

Յեւ վերջապես մենք նմանապես հետեղականորեն իրականացնում ենք ցածրորակ վառելանյութի ու հիդրոէներգիայի ոգտագործման՝ ԳՈՆԼԻՈՆ-ի մատնանշած կուրսը : Յես արդեն թվարկեցի այն կայանները , վորոնք ոգտագործում են տորֆային տնտեսութվումը՝ հեռու վայրերից անուխ և նավթ բերել տալուց աղալելու համար : 1933 թվականին գործարկվելու յե Սվիրի հիդրոէկայանը , վորը Լինինդրադին հայթայթելու յե եննդդիման նույնպես առանց թանդարտեք վառելանյութ բերելու Դոնրասից կամ նավթահանքերից : Արագացվում է Բորելիի շրջանային հիդրոէկայանի ավարտումը : Վերջապես աշխարհիս մեծագույն հիդրոէկայանի՝ Դնեպրոդեսի գործարկումը յերկրին տալիս է ամենաե-

ման եներգիայի մի հոսանք, վորի բաղադրի վրա զարգանում են օրենսդրական առաջավոր ելեկտրոմետալուրգիական արտադրութիւնները:

Յեւ ուղում եմ խոսել նաև առաջին հնդամյակում խորհրդային ելեկտրիֆիկացիայի ձեռք բերած վայելան հաղթանակներից մեկի մասին: Դա Դոնբասին ելեկտրոններգիա մատակարարելու պարտքն էր լուծումն եւ Նրանք, ովքեր դիտել են անցյալ տարիներին, ասենք՝ հնդամյակի առաջին տարիների տնտեսական կյանքը, բոլորն ել անշուշտ հիշում են, թե ինչ նշանակութիւն ունեցաւ մեր ամբողջ ժողովրդական տնտեսութեան համար ելեկտրոններգիայի մատակարարումը:

Դոնբասին ելեկտրոններգիա մատակարարելուց եր կախված ածխի հանույթը եւ հետեաբար՝ վառելանյութի մատակարարումն արդյունաբերական այնպիսի կենտրոններին, ինչպիսին են Մոսկովան, Լենինգրադը եւ այլն: Այժմ ամփոփելով հնդամյակի արդյունքները, մենք կարող ենք ուղղակի ասել, վոր այդ խնդիրը լուծված է:

1928 թվականին Դոնբասի ելեկտրո-մատակարարումը հիմնոված եր հանքահորերի ու գործարանային բազմաթիւ մանր կայանների վրա, վորոնք վառում եյին ածխի արժեքավոր տեսակները եւ տալիս եյին թանգ, մասամբ ել անվտանգելի հոսանք, ընդ վորում Դոնբասի կայանների ընդհանուր կարողութիւնը կազմում եր ընդամենը 180 հազար կիլովատ, վորից միայն 20 հազար կիլովատը տալիս եր Շտերովկայի չրջանային կայանը 1928 թվականին: Ձեռք բերած վնասարարների փորձերին՝ վիժեցնել Դոնբասի ելեկտրոմատակարարումը, մենք արդեն 1931 թվականին արմատապէս վերակառուցեցինք եւ ամրացրինք նրա ելեկտրատնտեսութիւնը: Զույգվի 150 հազար կիլովատ կարողութեամբ, Շտերովկայի 157 հազար կիլովատ կարողութեամբ, Դոնբասի ջերմակեկտրոկենտրոնի 70 հազար կարողութեամբ Դոնբասի ելեկտրոկայանները կարողութիւնը 1932 թվականին հասաւ 630 հազար կիլովատի՝ փոխանակ 1928 թ. 180 հազար կիլովատի, այսինքն՝ աւելւացաւ յերեք եւ կես անգամ: Այդ 630 հազար կիլովատ եներգիայի 60 տոկոսը ստացվում է արդեն հիանալի կերպով օտարալորված վտանգելի չրջանային կայաններից, վորոնք օգտագործում են ածխի մնացորդները եւ այդ պատճառով աւելի շահավետ ու եւան

են: Բոլոր կայանները իրար հետ և սպառողների հետ կապված են ճյուղավորված ցանցով: Զիշտ և, այստեղ դեռ թերահատար են մնացել վորոշ աշխատանքներ դժի սարքավորման, վստահելի պաշտպանության և ցածրավոր ցանցի ընդարձակման տեսակետից: Սակայն այդ բոլորն արդեն համեստ աշխատանք և համեմատած այն աշխատանքի հետ, վոր կատարել ենք մենք Ժողովրդական տնտեսության այդ կարևորագույն խնդիրը լուծելու համար:

Այս տարիների ընթացքում մեզ մոտ ծավալվեց նաև ջերմալեկտրոսկենտրոնների շինարարությունը: 1929—1930 թվականներին դործարկվեց 26 հազար կիլովատ ուժ ունեցող առաջին կայանը, իսկ 1932 թվականին մենք ունենք արդեն մեծ ջանակությամբ կայաններ: Ընդվորում ջերմակայանների շինարարության, ձեռնարկություններն ու դործարանները ջերմությամբ սպասարկելու ասպարիզում մենք արդեն պատվավոր տեղերից մեկն ենք դրավում յեվրոպական յերկրներում:

Ինչպես մետալուրգիայի, ածխի և նավթի դժոժ, այնպես և այստեղ ելեկտրոշինարարության այդպիսի աճումը կարող եր տեղի ունենալ միմիայն այն պատճառով, վոր մենք ստեղծեցինք մեզ համար ելեկտրատեխնիկաեամ արդյունաբերություն: Մեր ելեկտրատեխնիկական արդյունաբերությունը կարող և պարծենալ շատ մեծ հաջողություններով: Տեխնիկայի ծակարդակի տեսանկետից մենք շատ ասպարեցներում հասնում ենք յեվրոպական տեխնիկային և գերապանցում ենք վերջինս: Սոշորագույն տուրբո—եներատորներ, հիդրո—եներատորներ, արանաֆորմատորներ, ելեկտրոշարժիչներ, մշտական հոսանքի բարձրավորտ մեքենաներ և այլ մեքենաների յերկար շարան, վորանք բնորոշում են մեր ելեկտրոշինարարության սպասարկումը մեր ելեկտրատեխնիկական արդյունաբերության կողմից: Իսկ յեթե վերցնենք նաև թույլ հոսանքի արդյունաբերությունը, ապա կարելի յե և՛ ափսի շարունակել նոր աղբերատների, նոր մեքենաների, նոր սպարատուրայի թվարկումն, արտադրանք, վորը կարողացել ենք մենք կալմակերպել մեզ մոտ: Մասնանշենք թեկուղ այն հանգամանքը, վոր 1933 թ. մեզ մոտ սկսելու յե աշխատել մի ռադիոհաղորդ կայան, վորն իր կարողությամբ ամենախաշորն և լինելու աշխարհում:

Արդյունաբերության ելեկտրեթիկացեայի ասպարեզում, այ-

տինքն՝ արդյունաբերական ձեռնարկություններէ արտադրական
պարոցեաններում ելեկտրոններդիւայի արմատացման բնագավառում
տեղի ունեցան տեխնիկական լուրջ տեղաշարժեր: Շարունակ անում
և ուժատու ապարատների և տեխնոլոգիական պրոցեսների մեջ
ելեկտրոններդիւ արմատացնելու տեմպը՝ ելեկտրոշարժիչների,
ելեկտրոքիմիայի, ելեկտրոդոզման և այլ ձևերով:

Ահաւաստի միջանի փաստեր և թվեր:

Ելեկտրիֆիկացիայի մակարդակի տեղակեցից ԽՍՀՄ-ն չորս
տարում կատարում և այն պլանը, վոր տրված եր հնդամյակի
վերջին տարվա համար: Արդյունաբերութեան մի շարք հիմնական
ճյուղերը՝ որինակ՝ ելեկտրոտեխնիկական, ավտոտրակտորային
և այլ ճյուղերը՝ հնդամյակի վերջին ելեկտրիֆիկացիայի յեն յեն-
թարկվում համարյա 100 տոկոսով: Մեքենաշինական արդյունա-
բերութեան մեջ համարյա բոլոր դադդյահներն աշխատում են
ելեկտրոշարժիչներով, ընդվորում դադդյահների մոտ 35 տոկոսն
տրդեն ունի անհատական ու բազմամոտոր շարժիչ: Ավտոտրակտո-
րային և ելեկտրոտեխնիկական արդյունաբերութեան մեջ աշխարհի
անհատական շարժիչ ունի դադդյահների ավելի քան 80 տոկոսը,
ընդվորում նոր կառուցված բոլոր գործարանները՝ Ստալինդրա-
զի, Յարկովի գործարանները, ԱՄՈ-ն, «Շարիկոպոդշիպնիշ»
գործարանը, Գորկու ավտոմոբիլային գործարանը՝ շարժիչի կող-
մից կանգնած են ամենաառաջավոր կապիտալիստական յերկրների
մակարդակի վրա: Վերջին ժամանակներու շատ մեծ չափով դարդա-
ցավ ելեկտրոդոզմը, ընդվորում այդ գործը մենք սկսեցինք
վոչնչից և հսկայական տեմպով առաջ գնացինք մեր արդյունաբե-
րութեան մեջ ելեկտրոդոզման արմատացնելու ուղիով:

Այստեղ մենք հսկայական նվաճում ունենք: Մենք, որինակ՝
կարողացանք դուրս բերել շոգեկաթսանների ելիտրոդոզմը,
վորի մուծումը Մոսկվայի «Մոստյաժարտ» գործարանում ավելց
ինքնարժեքի իջեցում 39 տոկոսով և 8 անգամ ավելացրեց կաթսա-
ների արտադրումն արտադրական նույն տարածութեամբ: Մենք
կառուցեցինք ելեկտրականութեամբ զոդված պողպատյա ինքնա-
թիւ, դա առաջին քայլն և այս հեղափոխական մեթոդն արմատաց-
նելու ժողովրդական տնտեսութեան անոդ և զարգացող աշխարհի
ճյուղում, ինչպիսին և ավիացիան:

Նավաշինութեան առաջաբիզում արտադրվել են ելեկտրոդոզ-

ված նախակներ ու քարչանավեր։ Մի ամբողջ նավաշինարան
ստեղծվեց ելեկտրոզոդված նավեր արտադրելու համար։

Գյուղատնտեսական մեքենաշինության մեջ 1932 թվականին
ելեկտրոզոդումն ընդլրկել և արդեն ամբողջ գործածվող մետաղի
33 տոկոսը։ Ձնայած ելեկտրոզոդման ասպարիզում մեր ձեռք բե-
լած այդ բոլոր հսկայական նվաճումներին, այնուամենայնիվ
այդ մեթոդն արդյունաբերության ճյուղերի մեծ մասում դեռ
հիմնական պրոցեսն էի դարձել արտադրանք պատրաստելիս։

Յեւ կանգ չի առնում արդեն կոմունալ ձևափոխության
բում ելեկտրական եներգիայի գործածության ընդարձակման
վրա։ Իմ ասածները յեղրակացությանը հետևյալն է. մենք հպար-
տությանը կարող ենք արձանագրել, վոր հնգամյակի հետևան-
քով ելեկտրակներգիան հաստատ կերպով մուտք է գործել ինչպես
մեր արտադրության, մույնպես և մեր կենցաղի մեջ։ Միանգամ
մայն ակնհայտ է, վոր այդ հաջողությանները կարող էին ձեռք
բերվել միայն շնորհիվ մեր տնտեսության սոցիալիստական սի-
ստեմի։

Ելեկտրիֆիկացիայի հիմքը շարունակում և զարգանալ և 1933
թվին։ Բացի մի շարք ելեկտրոտեխնիկական և տուրբինաշինական
գործարանների ավարտումից և վերակառուցումից, գործարկ-
վում են հետևյալ նոր գործարանները. Խարկովի տուրբինաշինա-
կան գործարանը, Մոսկվայի ելեկտրոդների գործարանը, Մոսկ-
վայի ճշգրիտ ելեկտրոմեխանիկական գործարանը և այլն։ Ելեկ-
տրոեներգիայի արտադրության առաջադրանքը 1933 թվի համար
ասհմանվել է 16,3 միլիարդ կիլովատ ժամ, 1932 թվի 13,5 մի-
լիարդ կիլովատ ժամի շուրջարեն։ Այսպիսով, 1933 թվին մենք
գործադրելու յենք յերեք միլիարդ կիլովատ ժամ ավելի ենե-
րա, քան 1932 թվին։ Նախապատերազմյան, նախահեղափոխա-
կան Ռուսաստանը տարեկան ընդամենը արտադրում եր 2 միլիարդ
կիլովատ ժ.։ Այդպիսով, ելեկտրոեներգիայի մի տարվա աճումը
մեկ ու կես անգամ ավելի կլինի, քան արտադրվում եր ջարական
Ռուսաստանում։ Այդ վկայում է, վոր 1933 թվին մենք ելեկտրի-
ֆիկացիայի ընադամադում առաջ ենք ընթանում չտեսնված արտ-
դրությանը։

Ինչո՞վ է ասպարիզված ելեկտրոեներգիայի այդ ավելացումը և
Ապահովված և մի շարք նոր ելեկտրոկայանների գործարկմամբ։

Մասկվալում դործարկվում է Բորրիկի կայանի առաջին ապրե-
զատը՝ 50 հազար կիլոգրամ ուժով, գործարկվում է Ջերմատեխնի-
կական ինստիտուտի բարձր ճնշման ջերմակենտրոնը՝ 60 հազար
կիլոգրամ ուժով: Լենինգրադում գործարկվում է Սվիրի Հեղրու-
կայանը՝ 72 հազար կիլոգրամ ուժով, Դուբրովնիկի կայանը՝ 100
հազար կիլոգրամ ուժով և այլն:

Ուրալի համար շատ կարևոր խնդիր է Բերեզնիկի ջերմակեն-
տրոնայանի լիակատար յուրացումը, վոր կառուցված է գործա-
դրելով չափազանց բարձր ճնշման կաթսաներ, վորոնք մինչև հի-
մա ճիշտ չեն ուղտադործվում: Ի միջի այլոց պետք է ասել, վոր
կառուցարխատական աշխարհում այդպիսի բարձր ճնշում (60 մթ-
նոլորտի) ունեցող կաթսաներ չեն գործադրվում, կամ գործադր-
վում են վորպես ունիկումներ, ասանձին կայաններում՝ վորձեկա-
համար: Կաթսաների լիակատար ուղտադործումը վիթխարի առա-
վելություններ կտա կայանին—գլխի խնայողություն աշխատան-
քի մեջ, հարկ յեղած քանակությամբ շողի Բերեզնիկի գործարանի
համար և դրա հետ միասին, հարկ յեղած քանակության ենթադի-
վաչ միայն Բերեզնիկի գործարանի, այլև Հյուս. Ուրալի մի շարք
գործարանների համար: Այդ ջերմակենկաթակենտրոնը լիակատար
ուժղնությամբ աշխատեցնելն Ուրալի բալչևեիկների կարևորա-
դույն տնտեսական խնդիրներից մեկն է:

Դրանք են, համառոտ ասած, մեր մեռք քերած արդյունքներն
էլեկտրիֆիկացիայի բնադալստում:

ՔԻՄԻԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ընկերներ, անցնում եմ արդյունաբերության հետևյալ կա-
րևորագույն բնադալստին՝ քիմիական արդյունաբերությանը:
Քիմիական արդյունաբերության ծավալումը մեր յերկրում իրոք
սկսվել է միայն Հոկտեմբերյան հեղափոխությունից հետո: Մինչ
այդ, քիմիական արդյունաբերությունը ներկայացնում էր կիսա-
տնայնագործական ձևանաբերությունների մի խումբ և մինչև իսկ
չեք կարող հավակնել խոշոր արդյունաբերություն կոչվելու:
Քիմիական արդյունաբերության համարյա բոլոր հիմնական ա-
ռադրանքները գուրա էյին դրվում արտասահմանից:

Առաջին հնգամյակի ընթացքում քիմիայի ծավալումը տեղի

ունեցալ չափազանց ինտենսիվ կերպով: Այդ ժամանակվա ընթաց-
քում ըստ էության տեղի ունեցալ ֆիսիական արդյունաբերու-
թյան բոլոր արտադրութայունների արմատական վերակառուցում:

Նախ և առաջ այդ հնգամյակի ընթացքում խոշոր գումար-
ներ ներդրվեցին քիմիական արդյունաբերութայն մեջ: Ներդրում
ների ընդհանուր գումարը 1928—32 թվերի ընթացքում կազմեց
1.460 միլիոն ուսլի, այսինքն՝ համարյա մեկ ու կես միլիարդ
ուսլի հնգամյակում նախատեսված 1.100 միլիոն ուսլու դի-
մաց:

Առաջին հնգամյակում գործարկվեցին քիմիական արդյունա-
բերութայն դժով (շահված լուցկու արդյունաբերությունը,
դարձվածերի, յուզերի վերամշակման և վոսիորի վերամշակ-
ման արդյունաբերությունը) 58 խոշոր գործարաններ, վորոնք ըստ
տարրեր արտադրությունների, բաժանվում են հետևյալ կերպ-
հիմնական քիմիա՝ 13 գործարան և կոմբինատ. քիմիական պլաս-
տիկ զանգվածների արտադրություն՝ 2 գործարան, ներկի ար-
դյունաբերություն՝ 1 գործարան, արհեստական թելի 3 գործա-
րան, քիմիական դեղագործական արդյունաբերության՝ 4 գոր-
ծարան, սինթետիկ կաուչուկի՝ 2 գործարան, և ուսինի հզոր
կոմբինատը Յարոսլավլում (գործարկված և մասամբ), կոքսի և
կոքսաքիմիական արդյունաբերության 13 սարքավորում, փայտի
քիմիական արդյունաբերություն՝ 15 գործարան:

Այս գործարանները հին ԽՍՀՄ-ի աշակերտներին կուլված քի-
միական արդյունաբերությունից տարբերվում են, ինչպես յերկին-
քը յերկրից: Դրանք զիգանս գործարաններ են. այդպես և որի-
նակ՝ Բեռլինի գործարանը, վորն աշխարհի ամենամեծ գոր-
ծարաններից մեկն է, չուսով գործարկվող Բորքիկի և Վոսկրե-
սենսկի գործարանները, Լենինգրադի, Մոսկվայի, Կոնստանտի-
նովսկի, Ուզդեչի, Յարոսլավլի, Պերմի գործարանները, հարավի
գործարանների մի խումբ և ուրիշ շահերը: Մյանք բոլորը խոշոր
մեռնարկություններ են, կսուսյված տեխնիկայի վերջին խու-
քով և ամուր բազա յեն ստեղծում քիմիական արդյունաբերության
դարդացման համար:

Այս խոշոր շինարարությանը զուգընթաց տեղի ունեցավ
կորհրդային Միության մեջ մինչև այժմ գոյություն չունեցող
մի շարք նոր արտադրությունների յուրացումը: Մինչև 1928 թվը

մեր յերկիրը համարյա չգիտեր ազատի արդյունաբերութեան
և այդ բնագավառում ամբողջապէս կախած էր իմպորտից։

1928 թվին գործի դրվեց Խորհրդային Միութեան մեջ առա-
ջինը հանգիստացող սինթետիկ ամյակի գործարանը Չերնոբե-
շենսկում։ Հնգամյակի վերջին տարում շահագործվել սկսեց Բե-
րեշնիկի գործարանի առաջին հերթը և այնտեղ շարունակվում է
յերկրորդ հերթի շինարարութիւնը։

Ալարտովում է շինարարութեան Բորբիկում։ 33 թվին պետք
է ալիստել սկսեն կոքսի գազով գործող ամյակի գործարանները
կուլչենցկում և Գարլովկայում։ Կառուցվում է Մազնիտոգորսկի
ամյակի գործարանը։

Ծծմբաքսի արդյունաբերութեան բնագավառում, բացի
նրանից, վոր արտադրութեանը հնգամյակի ընթացքում յերկու-
ու կես անգամ աճել է (199 հազարից բարձրանալով 510 հազարի,
մինչդեռ 1913 թվին արտադրվել է 121 հազար տոնն), խիստ կեր-
պով փոխվել է նաև արտադրութեան տեխնիկան։ Կուլչիգանի ձեռ-
քով կցվող վառարանները լուրջորովին հանվել են գործադրութեան-
նից և փոխարինվել գորեղ մեխանիկական վառարաններով։ Այդ
վառարանները շինվում են բացառապէս խորհրդային նյութերից,
վորը շատ կարեւոր հանգամանք է։ Մենք մտցրել ենք մեր
յերկրում առաջ բոլորովին անծանոթ աշտարակային սխտեմը։
Մեր աշտարակային սխտեմներից շատերը ներկայումս վոչ միայն
մի մակարդակի վրա յեն կանգնած արտառահմանյան խոշորու-
ղույն սարքավորումների հետ, այլև իրենց աշխատանքի ինտեն-
սիվութեամբ դերազանցում են նրանց։ Վոչ միայն վերացված է
կուլչիգանի ներմուծումը, այլև ամբողջապէս փոխարինված է մեր
արտադրած կուլչիգանով և ճանապարհ և հարթված ծծմբաթթվի
արդյունաբերութեան մեջ հումուլթի նոր տեսակներ յուրացնելու
համար։ Պետք է յենթադրել, վոր 2-րդ հնգամյակում կյուրացվեն
հումուլթի նոր տեսակներ, և մասնավորապէս գիպսի նոր տե-
սակը։

Համեային պարարտամիջութեան արտադրութեան բնագաւա-
ռում մենք ըստ ելութեան օտեղծել ենք օուպերֆոսֆատի նոր
արդյունաբերութիւն, վորի արտադրանքը 25 անգամ գերադա-
ցում է նախապատկերադրյալին։ Խիբինի ապատիտների հայտա-

գործումը և նրանց հանույթի կազմակերպումը պետք է համարվի
տառաջին հնգամյակում մեր քիմիայի զարգացման պատմության
ամենափայլուն էջերից մեկը։ Մեզ մոտ յերևան և յեկեղ պարար-
տանյութի արտադրության գործը սղոթուր, ինչպիսին Սիրիի արա-
տիտներն են։ Ավարտվում և արգեն ապատիտներից բարդ բարձ-
րորակ պարարտանյութ ստանալու մեթոդի մշակման աշխատան-
քը։ Յերկրորդ հնգամյակում ապատիտից ստացված պարարտա-
նյութը պետք է փոխարինի ալկալի պաշտ և կենտրոնացված և
բարդ պարարտանյութերին, ընդ վերում յենթադրվում է 33 թվին
արգեն ակտիւ այդ բարդ կենտրոնացված պարարտանյութերի մի
քանի տեսակների արտադրությունը։

Կալիի պարարտանյութերի հայտագործումով մի հայտագոր-
ծում, վերը բառիս բուն իմաստով համաշխարհային նշանակու-
թյուն ունի, մեզ մոտ ստեղծվում է քիմիական արդյունաբերու-
թյան նոր բնագավառ, ազատագրելով մեզ իմպորտից։ Սուլ-
կամակում կալիի արտադրելուն զուգընթաց կազմակերպելու յեն
նաև հետևյալ նոր արտադրությունները. մետաղի մաքնիի, խլորի
մաքնիի, աղաթթվի և այլն։

Հատկապես պետք է նշել սինթետիկ կաուչուկի արտադրու-
թյան կազմակերպումը։ Այս հարցում խորհրդային քիմիկոսներն
աշխարհում առաջինը խոշոր արդյունաբերության մասշտաբով
ակտիւացիայի յենթարկեցին այդ բարդ որդանական սինթեզը։
Դուր բոլորդ հավանաբար հիշում եք, վոր Պորզն Ամերիկայում
փորձեց սզատագործել արտադրի համաշխարհային դուստարարի,
ինչպիսին և Նդիսոնը, սինթետիկ կաուչուկ ստանալու համար։
Սեյ բոլորդ հավանաբար հիշում եք, վոր Նդիսոնը վոչինչ դուր
չբերեց այդ գործից։ Սինթետիկ կաուչուկ ստանալու բաղմաթիվ
փորձերն աշխարհի այլ յերկրներում նույնպես քիչ թիւ չատ գո-
ւի արդյունք չաւին։ Այդպիսով սինթետիկ կաուչուկի արդյունա-
բերության ստեղծումը մեզ մոտ (մենք կաուչուկելով և գործա-
կելով սինթետիկ կաուչուկի յերկու գործարան, կարող ենք ար-
դեն ասել, վոր մենք ստեղծել ենք արդյունաբերության այդ ճյու-
ղը), տեխնիկայի բնագավառում համաշխարհային նշանակություն
ունեցող դեպք է։ Խորհրդային քիմիկոսներն ինքնուրուշն կիրաւով
մշակեցին սինթետիկ կաուչուկի արտադրության մեթոդը, ինչ-

պէս նաև այն՝ ունեցնի արտադրութեան մեջ դործադրելու յեղատակը:

1-ին հնդամյակում մենք յուրացրել ենք արհեստական բելի բարդ արտադրութիւնը: Այդ բնագաւառում մենք այնքան արագ չենք շարժւում, ինչպէս պետք է ցանկանալ: Կառուցվել են միայն յերեք գործարաններ՝ Լենինգրադի, Մադիլիևի և Կլիմի, և հիմնականորեն վերակառուցվել և Միդիչիևսկի գործարանը Մոսկովայի մոտ: Այս բնագաւառում մեր առաջ դրված են շատ խոշոր խրեդիթներ: Բայց համենայն դեպս առաջին հնդամյակը հիմք դրեց խոշոր արդյունաբերութեան սկզբնավորմանը, վորը բոլոր հնարավորութիւններն ունի ապագայում արագ քայլերով առաջ ընթանալու համար:

Պետք է նշել պլաստիկական դանդաղման արտադրութիւնը, վոր համարյա նոր է ստեղծված: Այդ արտադրութիւնն արժանի չէ մեն ուշադրութեան, քանի վոր պլաստիկ դանդաղմաների սղողութեամբ հնարավոր է իրաւարինել ժողովրդական տնտեսութեան մեջ չափազանց գեֆիցիտային մետաղները: Կառուցվում են նոր համրինատներ: Վլադիմիրովի և Արեխովի համրինատների ավարտումով մենք կունենանք տասնյակ հազարավոր տոնն պլաստիկ դանդաղմ:

Բացի թվարկված արտադրութեաններից, պետք է մատնանշել նաև մի շարք ուրիշ չափազանց կարևոր արտադրութիւնների զարգացումը: Դրանց թվին պատկանում են կինո-ժապավենի արտադրութեան յուրացումը, փայտի հիդրոլիզի փորձնական գործարանի կառուցումը, դեռ մինչև առաջին հնդամյակը բոլորովին նոր ստեղծված և հնդամյակի տարիներին ուժեղ թափով զարգացած անիլինի ներկի արդյունաբերութիւնը, վորի մեջ յուրացված է նոր ներկերի արտադրութիւնը, վորը մեզ հնարափորութիւն և տալիս ազատագրվել ներմուծումից: Կաղմակերպված է նաև այլ սինթետիկ ներկերի արտադրութիւնը: Առանձնապէս աճել և կիսաֆաբրիկատների արտադրութիւնը Ռուբի և Իսրապոմիլովի գործարաններում և այդ կիսաֆաբրիկատների ներմուծումն ամբողջապէս դադարեցված է:

Կաղմակերպվել է քլորի, նատրիի, մկնդնդի աղերի, ծծմբատեղաթթուների, բորնիլ-թթվումի արտադրութիւնը: Դործարկված է խրոմպիկի գործարանը, յուրացվում է ջրաբույսերից

յող արտադրելու գործը։ Յեւ ի վերջո չի կարելի չհիշատակել զեղապարծական արդյունաբերությունը, վորն առաջ նույնպէս չի յեղել և վորը ներկայումս արդէն արտադրում և բազմաթիւ դուռ քիմիական ունեւախմբեր, զեղերի բնադալաւում ազատազերելով մեզ իմպորտային կախումից։

Քիմիական արդյունաբերության մի խոշոր ճյուղը, վորը հոկայական դեր եր խաղում ժողովրդական տնտեսության մեջ, կոքսի արդյունաբերությունն է։ Այդ արդյունաբերությունը համարյա նոր և ստեղծված։ Յերեւում և այլ թեկուզ նրանից, վոր մեզ մոտ այրվող կոքսի 80 տոկոսն այրվում և հեղափոխությունից հետո կառուցված վառարաններում։

Քիմիական արդյունաբերության այլալիս արազ աւում չեր կարող տեղի ունենալ, յեթե այդ արդյունաբերության համար չստեղծվեր մեքենայինական բաղա։ Մեզ մոտ ստեղծված և զարեղ կոմպրեսորների, ջրհանների արտադրությունը, արհեստական թելի արտադրության սարքավորման արտադրությունը, ծծմբաթթվի արտադրության համար անհրաժեշտ մեքենաների արտադրությունը և այլն։

Այդպէս և առաջ յեկել ու աճել մեզ մոտ նոր քիմիական արդյունաբերությունը։

Յեւ այդ աճման շարունակությունն և լինելու Բոքրիկի (առաջին հերթ), Տալինի, Գարլովայի գործարանների, ապատիտի հարստացման Փարբիկայի, մեկ ու կես միլիոն տոնն ուժի կալիի առաջին հանքի, Յարոուլայի ռեզինի կոմբինատի, Յեֆրեմովի քիմիկատի կառուցուի գործարանի և սլաւաիկ զանգվածների ու սուպերֆոսֆատի արտադրության մի շարք նոր գործարանների գործարկումը 1933 թվին։ Այս բոլորը հնարավորություն և տալիս նախադէմ ժիմիական արդյունաբերության արտադրանքի հետադա զգալի աճումը 1933 թվի համար։

ԹԵԹԵՎ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Ընկերնե՛ր, ինչպէս հայտնի յե, թեթեւ արդյունաբերությունը զարգացալ սակաւ գանդաղ կերպով, քան ծանր արդյունաբերությունը։ Այդ բղխում եր կուսակցության վարչակի գիրքավորումից և ինչպէս նորից այդ զնայուն ահալիզի յեթարկեց ընկ։

Ստալինը, այլ քաղաքականութիւն մշարել, այլ դիրքադրում ունենալ կուսակցութիւնը չեր կարող: Միայն ծանր արդյունաբերութեան զարգացման միջոցով մենք հիմք ստեղծեցինք ժողովրդապետ տնտեսութեան մնացած բոլոր ճյուղերի, դրանց թվում նաեւ թեթեւ արդյունաբերութեան զարգացման համար, վորի մասին հայտարարեց ընկ. Ստալինը 16-րդ համագումարում: Սակայն թեթեւ արդյունաբերութեան զարգացման այն տեմպը, վոր մենք ունեցանք, ուղեկցվեց նրա ծախսումն վերականգնմամբ՝ ծանր քնդուարիայի նստեցումների հիման վրա:

Թեթեւ արդյունաբերութեան այդ վերականգնումն ընթացավ նախ և առաջ արդյունաբերութեան նոր պրոցեսների և նոր ճյուղերի տիրապետման ուղղութեամբ, յերկրորդ՝ սեփական մեքենայինական բաղադրի ստեղծման ուղղութեամբ, յերրորդ՝ հումուրի տեխնիկան բաղադրի ստեղծման ուղղութեամբ: Ահա այս յերեք ուղղութիւններով հսկայական աշխատանք և կատարված թեթեւ արդյունաբերութիւնը վորքի կանոնեցնելու և այն ներմուծումից անկախ դարձնելու համար: Մեր խնդիրների կենսագործումն այս յերեք ուղղութիւններով այնպիսի բաղադրի ստեղծում թեթեւ քնդուարիայի զարգացման համար, վորը հնարավորութիւն և տալու նրան առաջիկա տարիներին զգալորեն աճել, բարելավելու համար քանվորական և գյուղացիական լայն մասսաների անկեղացող պահանջները:

Չորս տարեւ ընթացքում շահագործման են դրվել 13 բամբակեղենի գործարաններ (մեկ միլիոն իլիկով), 3 արիկոտած գործարան, 3 վուշի գործարան, 3 բրդի մշակութեան գործարան, 8 կարի գործարան, 4 կոշիկի գործարան, 11 կաշեգործարան, 2 կինո-ալլոնկայի գործարան և այլն: Ինչպէս տեսնում եք, այս ուղղութեամբ ել մենք կառուցել ենք նորանոր ձեռնարկութիւններ: Ստեղծվել և ուսումնական պիտույքների զորեղ ֆարքիւտ վրասկայում, կինո-ֆիլմի խոշոր գործարան, տասնյակ մեծ ու չորք տպարաններ և այլն:

Աճել ու զարգանալով նոր ճյուղ և զարճել տրիկոտաժի արդյունաբերութիւնը, վորն առաջ տնայնագործական կամ լավագույն գեպքում կիսատնայնագործական բնույթ ունէր, իսկ ներկայումս ունի խոշորագույն ձեռնարկութիւններ, ինչպէս վերտեղի և Լենինգրադի գործարանները: Կարի արդյունաբերու-

յումը՝ անայնադործական արհեստանոցներէ քոթարեն, վոր
ային նախահեղափոխական շրջանում, այժմ ունի խոշոր դործա-
նանային, մեքենայացված արդյունաբերություն շատ խոշոր դոր-
ծարաններով, վորոնք կարող են մրցել համաշխարհային դիզանո
մենարկությունների հետ: Կաշվի արդյունաբերության մեջ ևս
ունի յե ունեցել արտադրության նույնպիսի կենտրոնացում—լավ
տարբարված և նոր դործարաններում: Նույնն և կոշիկի ար-
դյունաբերության մեջ, վորը կիսաանայնադործական յեղանակից
անցել և խոշոր մեքենայացված արդյունաբերության: Թեթև ին-
դուստրիայի բոլոր կուշտուրական ճյուղերը, յերաժշտական գոր-
ծիքների արդյունաբերությունը, ուսումնական պիտույքների,
ֆոտո-ասպարատների արտադրությունը, պատեֆոնների և պլաս-
տիկանների արտադրությունը և այլն, ստեղծվել են հինց այս
հնդամյակի ընթացքում: Այս բոլորը դեռ չեն կարող բավարարել
մեր յերկրի անող կուշտուրական պահանջները, սակայն այս բո-
լորն արդեն հաստատ վտուքի յե կանգնեցված և արդյունաբերու-
թյան այդ ճյուղերի հետագա զարգացումն ապահովված և:

Թեթև ինդուստրիայի մի շարք հին ճյուղերում յուրացվել են
նոր արտադրություններ. բամբակեղենի արդյունաբերության
մեջ յուրացված և ավտոկարգի, խուրճ կապող մեքենաների կտավ-
ների, ելեկտրոտեխնիկական և ձկան արդյունաբերության համար
անհրաժեշտ բարձր տեսակի մանվածքների արտադրությունը,
բրդեղենի արդյունաբերության մեջ յուրացված և թղթադործա-
կան արդյունաբերության տեխնիկական մահուղների արտադրու-
թյունը, կիտակոշտ և կոշտ բրդերի դործադրությունը կամվոյի և
նուրբ մահուղի արտադրության մեջ. մետաքսի արդյունաբերու-
թյան գծով յուրացված և մետաքսյա մաղերի արտադրու-
թյունը, վուշի և կամեփի արտադրության գծով մեքենայացված
և վուշի և կանեփի սկզբնական մշակումը, կաղճակերպված և
խուրճ կտակելու թելի, ողանավի կտավի արտադրությունը. մար-
պի և վոսկրի մշակման արդյունաբերության մեջ յուրացված և
պարափիմի մոմերի, բարդ յեթերների և ֆոտոսթեկատիկի ար-
դյունաբերությունը. կիմա—արդյունաբերության մեջ յուրացված
և խոսող նկարների, հնչական ապարատների արտադրությունը:
Այսպիսով, մի ամբողջ շարք ճյուղերում ստեղծված են նոր ար-

տաղբութիւններ, վորոնք ավելի ամբացնում են մեր անկախութիւնն արտասահմանի հանդեպ :

Բայց վոր ամենից կարեւորն է, ստեղծվել է մեքենաշինական քաղաքներն ինդուստրիայի համար: Յարակիւն Ռուսաստանի մեքենաշինական քաղաք քաղկացած էր մի քանի կիւստանայնագործական փոքրիկ գործարաններից, վորոնք արտադրում էին սահմանափակ մանածագործական զաղդյահներ: Այդ էր ամբողջը, վոր կար մանածագործական մեքենաշինութեան բնագաղափարով ցարական Ռուսաստանում: Թեթև ինդուստրիայի այն ժամանակ դաշութիւնն ունեցող բոլոր ճյուղերը՝ կոշիկի, տեքստիլ և այլն, սարքավորվում էին ներմուծված մեքենաներով:

Յեղած մեքենաշինական գործարանների զգալի վերակառուցման հետևանքով այժմ քերէն արդյունաբերութեան մեքենաշինութեան համար ներքին քաղաքն ստեղծված: Յարացված են այնպիսի մեքենաներ, ինչպես իրիս քարդ, մեծ ճշտութիւնն պահանջող մեքենաներ քաճարակագործական արդյունաբերութեան համար, գլոյ մեքենաներ բրդեղենի արդյունաբերութեան համար, Ֆալարանիկի սխառմի վատերներ, քաճարակ գլոյ մեքենաներ, արագործաց վատերներ, արագործաց խոնավ վատերներ ինժ. Չիտրիկիւի սխառմի և այլն: Ընդամենը հենց միայն տեքստիլ արդյունաբերութեան համար յալացված է ավելի քան 125 տիպի մեքենա:

Նույնպիսի հաջողութիւններ ունենը Թեթև ինդուստրիայի այլ ճյուղերի մեքենաշինութեան բնագաղափարով: Ստեղծված է կաշվի և կոշիկի արդյունաբերութեան մեքենաշինութեան քաղաք, յուրացրել ենք ռուսացիոն մեքենաների և լինուարների արտադրութիւնը ապագրական գործի համար և այլն: Բնական է, վոր չարունակ աճել է Թեթև ինդուստրիայի սարքավորման արտադրութիւնը: 33 թվին միայն տեքստիլ մեքենաշինութեան արտադրանքը (պետաների հետ միասին) նախադրված է 110 միլիոն ռուբլու, մինչդեռ 27—28 թվերին, անհոսիոս ղներով, կազմել է 17—18 միլ. ռուբլի, այսինքն մենք աւելնը աճում 6,5 անգամ: Թեթև ինդուստրիայի տարրեր բնագաղափարներին ծառայող մեքենաշինութեան այդպիսի աճման հետևանքով Թեթև արդյունաբերութեան բոլոր նոր կառուցվող գործարանները, գրանց թվում

աւել թեթեւ ինքուստութեայի դիպանտները, Տաշկենտի և Բարնաուլի տեղամարտի դործարաններն աշխատելու յեն խորհրդային պործարաններում և խորհրդային նյութերից արտադրված սարքավորումով: Այս հաջողութիւնները հնարավորութիւն աւելին մեզ 23 թվի համար 2 անգամ աւելի կապիտալ ներդրումներ նախատեսել թեթեւոր, յունարերութիւն մեջ, քան 27—28 թվին, այսինքն՝ 750 միլիոն ուրլու: Այդ ներդրումներն ամբողջապէս ապահոված են ներքին մեքենայինութեամբ:

Ի վերջո թեթեւ արդյունաբերութեան զարգացման յերրորդ տղին՝ այդ հումուլթի բաղայի ստեղծումն և բամբակի արտադրութիւնը մեր յերկրում աճեց յերկու անգամ և հնարավորութեան առեց լիովին ազատադրվել արտասահմանից բամբակ ներմուծելուց:

Ղուշի արտադրութեան ընադախտում տարեց-տարի աճում են ցանքերը և սովելանում մթերումները: Նույն պատկերն ունի կաշվի և կոշիկի արդյունաբերութիւնը: Այստեղ կարեւորն այն է, վոր հումուլթի բաղան վերահաւուցման պրոցես և սպրում: Բացի ցանքի տարածութիւնների սոսկ քանակական աւելացումից, մենք ունենք հումուլթի նոր տեսակների արտադրութիւնը, ինչպես քնդիրը, կանեփը, և ի վերջո հիմնական հումքի սուբրոդասների՝ արհեստական մետաքսի, արհեստական բրդի, կոտոնինի, կաշվի սուբրոդասի արտադրութիւնը և այլն:

Հումուլթի այս լրացուցիչ տեսակները արտադրութիւնն զգալի չափով աւելացնում է մեր հումուլթի աղբյուրները, ապա հովելով արտադրական առաջադրանքների չափը: Ավելին. վաջ միայն հումուլթի, այլ և կիսափարրիկատների ընադախտում մեծ ստեղծել ենք սեփական բաղա: Առաջ ներմուծվում էին դարաղանյութերը և ներկերը: Ներկերի մասին յետ խոսեցի քիմիական արդյունաբերութեան կապակցութեամբ և տուացի, վոր նրանց ներմուծումը դադարեցված է: Նույնը նաև դարաղանյութերի վերաբերմամբ: Մեզ մոտ կառուցված են դարաղանյութ արտադրող մի շարք ձեռնարկութիւններ, վորոնք մեզ ամբողջապէս կարող են ազատադրել հետագա ներմուծումից:

Վորո՞նք են մեր ձեռք բերած արդյունքները թեթեւ արդյունաբերութեան դժով: Թեթեւ արդյունաբերութիւնը զեռ չի կատարել իր հնդամյակը: Իհարկէ, թեթեւ արդյունաբերութիւնը կտա

բող եք ազատ կերպով կատարել և նույնիսկ զերկատարել իր Հրե-
զամյա պլանը, յեթե մենք թեթե արդյունաբերութեան արտա-
դրանքի ուժեղացումը զերադասեցինք մեքենաների, մետաղի ար-
տադրութեանից և մեր յերկրի պաշտպանունակութեան աճումից:

Հեշտ եր տասնյակ կամ հարյուրավոր միլիոն ուղղիներ տրա-
մազրել թեթե արդյունաբերութեան համար հումուլթ և սարքա-
վորում ներմուծելու համար, սակայն այն ժամանակ մենք չեյինք
ստեղծի ժողովրդական տնտեսութեան տեխնիկական վերադիման
տեխնիկան բազա:

Բայց այնուամենայնիւ թեթե արդյունաբերութեանը, թեե
չկատարած իր հնգամյա պլանը արտադրանքի տեսակետից, յերկ-
րորդ հնգամյակն ե մտնում ազանովիւ մերքիմ մեքենաշինա-
կամ բազայով, մերքին հումուլթի ընդարձակված բազայով, ար-
դյունաբերական կարողութեան զգալի սեղելմեքով:

ՍՆՆԴԻ ԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Մենքի արդյունաբերութեանն աւարտեց հնգամյակը՝ վեր-
ջին տարվա արտադրական պլանը կատարելով 108,9 տոկոսով,
այսինքն՝ զերախատարելով հնգամյակը համարյա 9 տոկոսով:

Այնպիսի ճյուղերում, ինչպես շաքարի, ձկան, ծխախոտի
արդյունաբերութեանը, մենք տեխնիկական ահազին տեղաշարժեր
ունենք: Ձկան արդյունաբերութեանը ներկայումս բոլորովին
նույնը չե, ինչ վոր առաջ, այնտեղ կան զորեղ տրաուլերներ: Մե-
խանիկացիայի յեն յենթերկված ձկնորսութեան և ձկան մշակու-
թեան բոլոր պրոցեսները, վորոնք ձկան արդյունաբերութեանը
զարձրել են իրոք խոշոր արդյունաբերութեան և ուղիներ են հար-
թել նրա հետադա զարգացման համար:

Շաքարի արդյունաբերութեան մեջ տեղի յեն ունեցել մի շարք
տեխնիկական տեղաշարժեր: Մեր յերկրի զոյութեան ամբողջ ըն-
թացքում մենք առաջին անգամ փորձում ենք շաքարի արտա-
դրութեանը և ձակնդեղացանութեանը փոխադրել արեւելեան ու-
յանները: Այնտեղ համապատասխան հումուլթի բազանք ստեղծե-
լով և զործարաններ կառուցելով մենք հնարավորութեանն ձեռք
կերբենք ավելի խնայողաբար տեղավորել շաքարի արտադրու-
թեանը մեր յերկրում, շաքարի փոխադրութեան և ինքնարժեքի
տեսակետից:

Մակաչն անկասկած մեր հիմնական նվաճումը պետք է համարել սննդի արդյունաբերության նոր ճյուղերի ստեղծումը։ Յեւ նկատի ունեմ նախ և առաջ ժօխ արդյունաբերությունը, մի ճյուղ, վոր Ամերիկայում ներկայումս թեթեւ ինդուստրիայի ընդամասըում առաջին տեղն է զբաղում։ Մեզ մոտ մինչև վերջերս այն հետ ընկած գրություն մեջ էր։ Կային միայն նախնական, անդրըրհնդեղյան, պապենական սպանդանոցներ, վորտեղ անասունները մարթում էյին ձեռքով և վորտեղ վոջնչանում էր ահագին քանակությամբ նյութ, վոր կարող էր ողտազործելը դանադան արտադրությունների մեջ։ Մենք այժմ միայն հաստատ վաքի յենք կոնգնեցնում այդ արդյունաբերությունը։ 33 թվին Մոսկվաում, Լենինգրադում, Սեմիպալատինսկում և Բաղվում գործարկվող կոմբինատները նոր արդյունաբերության առաջնեկներն են։

Ստեղծված է մարդտրինի նոր արդյունաբերություն, վորը բացարձակապես չի յեղել։ Արդեն աշխատում են մարդտրինի առաջնական գործարաններ՝ տնխնիկայի և մեխանիկացիայի տեսակետից։ 33 թվին գործարկվում են 7 նոր ձեռնարկություններ։

Ստեղծված է կոնսերվի համարյա նոր արդյունաբերություն։ Հնդամյակի սկզբին մեր ունեցած 22 կիսատնայնագործական կոնսերվի գործարանները տարեկան տալիս էյին ընդամենը 130—150 միլիոն բանկա կոնսերվ։ Յերկրորդ հնդամյակի սկզբին մենք ունենք 43 ձեռնարկություն, տարեկան մեկ միլիարդ բանկա արտադրությամբ։ 1933 թվին գործարկվելու յեն էլի 7 նոր ձեռնարկություններ։ Յիշտ է, 33 թվի համար մեր կոնսերվի արդյունաբերության ծրագիրը սահմանում ենք քիչ պակաս՝ 850 միլիոն բանկա, սակայն այդ նրա համար, վոր քիչ ուշանում է մի շարք ձեռնարկությունների աշխատանքի կարգավորումը և մյուս կողմից դանդաղ են յուրացվում նոր պրոցեսները և հումույթի սեփական բաղայի ստեղծումը՝ կոնսերվի գործարանների ամբողջ կարողությունն ողտադործելու համար։

Ապա ստեղծված են թուլունների վերամշակման ձեռնարկություններ, ժողովրդական սննդի ձեռնարկություններ, վորտեղ աճումն առանձնապես պետք է ընդգծել, քանի վոր նրանք զարձեղ են ժողովրդական առտեսության մի նոր խոշոր ճյուղը։

Սննդամթերքի արդյունաբերության քննադատում մեր ու-

ենցած հաջողութիւններն ամուր-հիմէ են ստեղծել աշխատավորա-
կամ լոյն մտաւաների մատակարարումն ուժեղացնելու համար :

ՓԱՅՏԱՐԴՅՈՒՆԱԲԵՐՈՒԹՅՈՒՆ

Փայտարդյունաբերութիւնը թերկտարեց առաջին հնդամ-
յաիւր չորս տարւոյ ընթացքում : Ծիշտ եւ, թերկտարումը մեծ չեւ
Այնուամենայնիւ՝ փայտարդյունաբերութիւնը վերջին չորս տար-
ւոյ ընթացքում աճել եւ խոշոր չափերով, վարն յերեւում եւ հետեյալ
թվերից. յեթե 27—28 թվականն ընդունենք 100, ապա շինարար-
տի ստղարիւղում մենք կունենանք 256 տոկոս, վառելարփայտի
ստղարիւղում կունենանք 218, տախտակի արտադրութիւնն ստղար-
իւղում՝ 198, Փաներայի արտադրութիւնն՝ 247 տոկոս : Այս իհար-
կեւ, անդամարար եւ ժողովրդական տնտեսութիւնն կարիքները բա-
ւաւարարելու համար : Սակայն այնուամենայնիւ՝ տեմպը փոքր չեւ :

Միանգամայն ակնհայտ եւ, վար փայտարդյունաբերութիւնն
առջ. աճումը հնարավոր եր միմիայն շնորհիւ այն խոշոր տեխնի-
կական տեղաւարտների, վորոնք տեղի ունեցան արդյունաբերու-
թիւնն առջ. բնագավառում՝ մթերումների ու փոխարդութիւնն մե-
քենայացման մեջ : Մթերումների եւ փոխարդումների ուղղութիւնը
փայտի արդյունաբերութիւնը մի շարք հաջողութիւններ ունի :
Պատուցված են մեկ ու կես հազար կիլոմետր նեղ յերկաթգծեր,
450 կիլոմետր ողային գծեր, 250 սղոցող եւ տանյակ փայտա-
հատական դաղդյահներ, անտառներում աշխատում եւ մոտ 1000
տրակտոր, մի քանի հարյուր բեռնատար ավտոմոբիլ, տրոնս-
պորտայոններ, գերանատարներ, մոտորավար նավակներ եւ այլն :
Այդպէս աճել են փայտարդյունաբերութիւնն հիմնական Փոնդերը :
Սղոցելու դործում յեղած տեխնիկական տեղաւարտն արտահայտ-
վել եւ նրանով, վար մենք կառուցում ենք խոշոր դործարաններ
6—8 եւ անգամ 12 չրջանակներով : Փայտամշակման ձեռնարկու-
թիւններում, յեթե վերցնենք փայտամշակման բոլոր ձեռնարկու-
թիւնները, եւ վոր թե միայն Անտառօղկումտի ձեռնարկութիւն-
ները, ապա մենք 4 տարում կառուցել ենք մոտ հազար չրջա-
նակ :

Յերկրորդ տեխնիկական տեղաւարտն այն եւ, վար մենք

փայտաղօցման գործարաններից անցել ենք գործարան-կոմբի-
նատներին, վորոնք սենեն այնպիսի ցեխեր, ինչպես, որինակ, սը-
կըղների, չինմասերի, ստանդարտային տների, փայտե խողովակ-
ների, սիլոսի և այլ ցեխեր, այսինքն՝ այնպիսի ցեխեր, վորոնք
ողտադործում են փայտաղօցման մնացորդները: 1930 թվին և
մանավանդ 1931 թ. փայտաղյուծաբերությունն առաջին անգամ
սկսել և բաց թողնել ստանդարտային տները և սիլոսները և 32
թվից փայտե խողովակները: Շինարարական գետալների արտա-
դրանքը 32 թվին ավելի քան 20 անգամ աճել է՝ հնգամյակի ա-
ռաջին տարվա համեմատությամբ:

Շատ խոշոր բեկում և յեղել Փաներայի արտադրության բնա-
դալառում: Կառուցվել են 3 նոր գործարաններ Մուրմանկում,
Պոլսոթսկում և Լեսկինսկում:

Այդ բոլորը սակայն չի բավարարում մեր արագ աճող ժողո-
վրդական տնտեսության պահանջները, այնուամենայնիվ առաջին
եմգամյակում կատարվել են խոշորագույն տեխնիկական տեղա-
շարժեր:

Յեւկու խոսք քղքի արդյունաբերության մասին: Կենտրոնա-
կան Կոմիտեն վերջերս հատկապես զբաղվեց թղթի հարցով:
Թղթի արդյունաբերության ասպարիզում հատկապես հետ և մնա-
ցել մեքենաշինական բաղան: Յեւ վերկայումս մեր խնդիրն է ա-
ռաջիկայում կազմակերպել թղթի արտադրության ամենարագ
մեքենաների արտադրությունը, ներմուծման չդիմելու համար:
Միանգամայն բնական է, վոր այստեղ ևս մենք պետք է հենվենք
սեփական մեքենաշինության վրա և այդ խնդիրն ինչքան էլ վոր
դժվար լինի, պետք է լուծվի՝ ինչ դեռով էլ վոր լինի, վորովհետև
որանից հետո վոչ մի կերպ չի կարելի հաշտվել, վոր թղթի ար-
դյունաբերությունը շարունակի հետ մնալ:

ՄԵՔԵՆԱՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆ

Ընկերներ, ժողովրդական տնտեսության այն ճյուղերի քրեա-
նությունը, վորոնք մտնում են արդյունաբերության մեջ, յես
պետք է յեղբարմակեն մեքենաշինությամբ: Յես կանդ կանոն
մեքենաշինության այն ճյուղերի վրա, վորոնց վրա յես կանդ չա-
ռա արդյունաբերության տարբեր ճյուղերի մասին խոսելիս և

կաշխատեմ տալ վողջ մեքենաշինութեան դարդացման պատկերը ։
Մեքենաշինութեան դարդացումը , նրա զարդացման անմալը , յե-
թե կուղեք , առաջին հնգամյակի ամենակարևոր և ամենափայլուն
տրդունքն է ։ Խոշոր , հզոր ժողովրդական անտեսութեան բոլոր
ճյուղերի պահանջները բավարարող մեքենաշինական քաղաքի
ստեղծման այս սլոգանի մեջ ամենից ցայտուն կերպով յերևան
է զայն յերկրի ինդուստրիացման պրոցեսը , Խորհրդային Միու-
թեան մեքենաներ և դարձադուրամ ներմուծող յերկրից՝ մեքենա-
ներ և սարքավորում արտադրող յերկրի վերածվելու պրոցեսը ,
ազրաբային յերկրից ինդուստրիալ յերկրի վերածվելու պրոցեսը ։
Ժողովրդական անտեսութեան ճյուղերից և վող մեկը հնգամյակի
ընթացքում ախպես արագ չի աճել , ինչպես մեքենաշինութեան-
նը ։ Հնգամյակը նախատեսում էր մեքենաշինութեան արտա-
դրանքն ավելացնել յերեք ու կես անգամ , սակայն մենք 31 թվին
տրդուն գերկատարեցինք այդ առաջադրանքը , իսկ 32 թվի արտա-
դրանքը գերազանցեց հնգամյակի առաջադրութեանը 54 տոկո-
սով ։ Այսպիսով չորս տարվա ընթացքում մենք արտադրեցինք մեկ
ու կես անգամ ավելի , քան այն՝ վոր նախատեսվում էր արտա-
դրել 6 տարվա ընթացքում ։

Այդ քանակական աճմանն ուղեկցեցին վերթարի վորակային
անդալարժեք մեքենաշինարարութեան մեջ ։

Այս ժամանակվա ընթացքում մենք յուրացրել ենք արտա-
դրութեան ահադին քանակութեամբ նոր տեսակներ և ստեղծել
ենք տրտադրութեան ամբողջ նոր ճյուղեր ։ Յուրացվել են արտա-
դրութեան նոր մեթոդներ , բարելավվել են տեխնիկան և արտա-
դրութեան կազմակերպումը համարյա առանց բացառութեան բո-
լոր դործարաններում ։ Մեր գործարաններում արտադրվող բոլոր
մեքենաները յենթարկվել են տեխնիկական փոփոխութեանների
և բարելավվել են ժողովրդական անտեսութեան աճող վերակա-
ռուցման պահանջների համեմատ ։ Մեքենաների տեսակները և
կոնստրուկցիաները մոտեցել են ամենից կատարելագործվածնե-
րին , վոր կան համալսարհային տեխնիկայի մեջ , իսկ առանձին
գեպքերում գերազանցել են առաջավոր կապիտալիստական յեր-
կրների տեխնիկական մակարդակը ։

Իրիկ անկողի կրկնութեան կատարել , յես աշխուժեցնանք իմ
պետք և թվեմ , թե ի՞նչ ամենից կարևոր արտադրութեաններ են

նոր ստեղծված: Չորս տարվա ընթացքում ստեղծված և ավարտագետության արդյունաբերություն, վորին լրացնում և մեր յերկրում առաջին անգամ ստեղծված արականության բարդ ինվենարի արդյունաբերությունը, ստեղծված և ավտոշինություն, ստեղծված և սպանավաշինություն և ավիոմեքենաշինություն, վորոնք մինչև առաջին հնգամյակն արդյունաբերության շատ թույլ զարգացած ճյուղեր էին: Այժմ ունենք խոշոր ավիոարդյունաբերություն, վորն ընդունակ և վերցնել ամենապատասխանատու առաջադրանքներ:

Ստեղծված և առևտրական նավաշինություն (ռեֆրիժերատորներ, նավթատարներ, վալտատարներ, հզոր մարդատար ծովային շոգենավեր և այլն):

Ստեղծված և զորեղ դիվերաշինություն, ստեղծված և զորեղ ռադմական մեքենաշինություն, վորը հնարավորություն և տալիս արտադրել պաշտպանության բոլոր ժամանակակից միջոցները:

Ստեղծված և ճշգրիտ գործիքների արդյունաբերություն, օդնավատիկ գործիքների, սպազրական մեքենաների արտադրություն և այլն, և այլն: Առանձնապես կարևոր և մասնաշնչել դադգյանաշինությունը: Կառուցված են աշխարհի ամենախոշոր դադգյանաշինական գործարանները (Մոսկվայի ռեվոլյուցիային դադգյանների և Գորկու Ֆրեդերային դադգյանների գործարանները): Այդ յերկու դիվանաների կառուցումով և բոլոր հին գործարանների վերակառուցումով բազա յի ստեղծված մեր յերկիրն արդեն մոտիկ տարիննրս դադգյանների ներմուծումից ազատադրելու համար: Վերակառուցված են այնպիսի գործարաններ, յնչպես Վերանի Պոլևտարիյ» Մոսկվայում, վորը խոշոր սերիաներով արտադրում և նոր ախլի տոկարային դադգյաններ: Ընկ. Սվերդլովի անվան գործարանը Լենինգրադում, վոր արտադրում և տոկարային, տաշող, ռանդող և այլ գործիքներ: Վերակառուցված են Վոսլիեր», Ֆրեդեր», «Պենվմատիկ» գործարանները և այլն:

Ընկերներ, մենք հիմա ունենք վիթխարի կարողություն, ստեղծող մեքենաշինություն: Սրան պետք և ավելացնել այն մի շարք մեքենաշինական գործարանները, վորոնք աշխատում են կամ մեքենաշինության վրա յիսմ մեքենաների նորոգման վրա և զտվում

են Լադորդակցության Ծանապարհները Կոմիտարիատի և Զրախին Լադորդակցության Կոմիտարիատի և Թեթև Արդյունաբերության Կոմիտարիատի անորինության ներքո, ըստ վերում 33 թվին արդեն այդ գործարանների արտադրանքը 300 միլիոն ուրուլուց ավելի յեր: Միանգամայն ակներև է, Վոր այդ գործարանները հետագայում ևս կշարունակեն դարգանալ և մենք ունենք լրացուցիչ մեքենաշինական բաղա, վորն սկսում է մեր հիմնական մեքենաշինությանը:

1933 թվին կգործարկվեն մեր մի շաբ մոր մեխնաշինական գիգամտները. գործել կսկսի Ջելյաքիմսկի տրակտորային գործարանը, արտադրելով առաջին 2000 թրթրածն զորեղ տրակտորները. գործել կսկսի Լուգանսկի շոգեֆաբրիկի գործարանը, արտադրելով հզոր շոգեբարներ, կգործի կրամատարի մետաղաձուլական սարքավորման գործարանը, կգործեն Ուրալի մետաղաձուլական սարքավորման գործարանի հիմնական ցեխերը, Խարկովի տորքիմների գործարանը և այլն: Միանգամայն ակնհայտ է, Վոր վողջ հյուսակցության և հյուսակցական տեղական կադակերպությունների կարեւորագույն խնդիրներից մեկն է 33 թվին հաջողությամբ ավարտել այդ նորակառույցները: Յեղ, Վոր ավելի կարեւոր է, սկսող և յուրացնել նրանց այն հաշվով, Վոր ըստ Հնարավորության մերացվեն գործարկման չլիանի մանկական հիվանդությունները, Վոր ըստ Հնարավորության արագացվի այդ դիզանտների յուրացումը:

33 թվին մեքենաշինությունն, իհարկէ, նախ և առաջ կապասարկի մետաղաձուլությանը, ամուխի և նավթի արդյունաբերությանն ու արանսպորտին, միամամանակ առաջ մղելով նաև մեքենաշինության այն բնադավաւները, վորոնք աշխատում են թեթև արդյունաբերության, ինչպէս նաև ըայն սպառման տնտաղյա տարկանների արտադրության համար: Այդ մասը ըստ ումեղ չափով աճում է: Յեթն 32 թվին արտադրվել է 370 միլիոն ուրուլու ըայն սպառման մեքաղե տաարկաներ, ապա 33 թվին արտադրվելու յն 580 միլիոն ուրուլու:

Մեքենաշինությունն աճելու յն զգալիորեն ավելի արագ տեմպով, քան վողջ արդյունաբերությունը: Յեթն արդյունաբերության ընդհանուր արտադրանքի աճումը միլին թվով կաղմեւելու յն 16,5 տոկոս, մեքենաշինությունն աճելու յն 23 տոկոսով:

Միանգամայն ակնհայտ է, վոր մեքենաշինության դարգացման և մասնավորապէս 1933 թվի պլանի հատարման գործում հսկայական դեր է խաղալու մետաղի մատակարարումը: Դրութեան լարվածութիւնը միանգամայն ակնհայտ է: Վերջնենք այսպիսի ավյալներ:

1928 թվի համեմատութեամբ Ժողովրդական տնտեսութեան մեջ մտած չուգունի ակտուրներն ավելացել են 90 տոկոսով, կադմիւմ 190 տոկոս, սև մետաղի մամլումը՝ 1928 թվի համեմատութեամբ կազմել է 143 տոկոս, մինչդեռ մեքենաշինութեան անել է 4,5 անգամ: Միանգամայն ակնհայտ է, վոր առավել մեծ նշանակութիւն է ստանում սև ու գունավոր մետաղաձուլութեան արագ առաջ մղելու առաջադրանքը: Ահա թե ինչու 1933 թվահանի պլանով այնքան սրվում է մամլելու հարցը: Ահա թե ինչու մեքենաշինութեան 1933 թ. պլանով մետաղի դարձածութեան նոր մասն 10 տոկոսով կրճատելու առաջադրանքը տեղեք և անպայման կատարվի ինչ գնով եւ լինի:

Այն հսկայական շինարարութեանը, վորը տեղի յն ունենում մեկ մաս Ժողովրդական տնտեսութեան բոլոր աստարեղներում, չի կարող չլինել մեր առաջ շինարարութեանը մեքենայացնելու խոնդիւրը: Այդ բնաւստում մենք արդեն վարդ տեղաշարժ ունենք: Եւ մենք մեծ ջանակութեամբ մեքենաներ, կառուցման սարքեր: Շինարարութեան սլոցները կատարելագործվում ու փոխվում են, աճում և շինարարութեան ամենից ավելի աշխատող սլոցները մեքենայացումը, բարելավվում է նախադժման դուրսը, շինարարութեան տիպերի ընտրութեան գործը, և մենք ցերկրորդ հնգամյակը թեւակոխում ենք արդեն շինարարական մի արդյունարարութեամբ, վորը զգալի չափով վերադիմած է կառուցման գործի տեխնիկայով:

Հարկավ, այստեղ եւ մեկ չեն կարող բավարարել մեր ձեռք բերած հաջողութեանները, այստեղ դեռ առաջին քայլերն են արված: Համենայն դեպս մենք ունենք արդեն շինարարական արդյունարարութեան, վորը բնավ գոյութեան չի ունեցել առաջին հնգամյակի սկզբին:

ԳՅՈՒՂ ԱՏՆՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆ

Ընկերներ՝, յետ անցնում եմ գյուղատնտեսությանը: Այստեղ արդեն խոսվեց գյուղատնտեսության սոցիալ-տնտեսական վերակառուցման մասին: Կոլեկտիվացման անումը, ՄՏԿ-ների մեծ անումը, վերոնք 1933 թվականին կընդգրկեն արդեն կոլտնտեսական արտերի 60 տոկոսը, մեքենայինությունը, տրակտորային պարկի մեծանալը, — այդ բոլորը փոխեց գյուղի դեմքը, վերածելով նրան կոլտնտեսական գյուղի՝ սոցիալիզմի տիրապետող տարրերով:

Ի՞նչ կատարվեց գյուղում տնտեսիկայի աստարիզում: Նախ և առաջ տրակտորային պարկի մասին: 1928 թվականին գյուղատնտեսությունից մեկ գոյություն ունեցող մեքենաքառը ուժը կազմում էր ընդամենը 1,6 տոկոս, 1932 թվականին՝ 13,7 տոկոս: Մեքենաքառը ուժն առանձնապես մեծ չափով ավելացավ Հիմնական հացահատիկային շրջաններում և տնտեսական մշակույթների շրջաններում: Այսպես, Հյուսիսային Կովկասում մեքենայական քարշող ուժը 1928 թվականին կազմում էր 3,7 տոկոս, իսկ 1932 թվականին՝ արդեն 21 տոկոս: Միջին Ասիայում համապատասխանորեն 2 և 21,8 տոկոս: Նույնը նաև Սիբիրում՝ առհասարակ դժայի յե: Ուկրաինայում մեքենայական քարշող ուժը 2 տոկոսից հասավ 14 տոկոսի: Գյուղին մենք ավել ենք 1600 միլիոն ռուբլու ինվենտար, վերից մեքենայական քարշող ուժի ինվենտարը կազմում է 43 տոկոս: Գյուղատնտեսական ինվենտարի արտադրությունը 1932 թվականին համարյա յերեք և կես անգամ գերազանցում է 1928 թվականի արտադրությունից և զգալի չափով ավելացել է բարդ ինվենտարի ու մեքենայական քարշող ուժի տեսակետարի կշիռը: Ահավասիկ մի պատա, վերը բնորոշում ե գյուղատնտեսության տնտեսիկական ղինվածությունից մեկ տեղի ունեցած արժատական փոփոխությունները:

Առաջին հնգամյակի ռեզրին ԽՍՀՄ-ում գյուղացիական արտադրությունների 27 տոկոսը լծկան և գյուղատնտեսական ինվենտար չունեց, իսկ 47 տոկոսն ունեց միայն հերկելու ինվենտար: Նշանաւիւմ է գյուղացիության 74 տոկոսը կամ վոչ մի ինվենտար չունեց, կամ ունեց միմիայն հերկի ինվենտար, իսկ նրա 27 տոկոսը նույնիսկ լծկան չունեց: Առաջին հնգամյակի վերջերին

ՄՏԳ-ների սպասարկած կոլտնտեսությունների մեջ մտնող բոլոր դյուղացիական տնտեսությունների 25 տոկոսը ղինված է մեքենայաքարշ զործիքների մի սխտեմով: Այդտեղ կա և՛ հերկի, և՛ ցանքի, և՛ քաղհանի, և՛ բերքահավաքի, և՛ կալսելու ինվենտար և այլն: Բարդ մեքենաների մի ամբողջ սխտեմ ունի արդեն գյուղացիական տնտեսությունների 25 տոկոսը: Մյուս կոլտնտեսությունների մեջ մտնող տնտեսությունների ամելի քան 30 տոկոսը զործածում է դյուղատնտեսական ձիաքարշ մեքենաների սարքը: Դարձյալ վոչ թե ինչ-վոր մի վորեն հերկի զործիք, այլ ձիաքարշ մեքենաների ամբողջ սարք: 1928 թվականին արբորով՝ այդ պրիմիտիվ զործիքով, հերկվել և վարնանացանի մոտ մի տասներորդ մասը: Շաղապան և արված վարնանացան արտերի յերեք քառորդը: Բերքի ամելի քան մի յերրորդ մասը հավաքվել և մանդաղով ու գերանդիով: Ձեռքով կալսվել և ընդհանուր բերքի 40 տոկոսը: Դա 1928 թվին էր:

Հնգամյակի ընթացքում դյուղատնտեսության մեջ զգալի քանակությամբ ինվենտար մտնելը հնարավորություն կտա 1933 թվականին՝ յեթե ռացիոնալ կերպով ոգտացործվի դյուղատնտեսության մեջ գտնվող և ստացվելիք ինվենտարը, մեքենաներն ու զործիքները, — վարնանացան հողերի համարյա մի յերրորդ մասը հերկել տրակտորով, վարնանացանի ցանքը կատարել համարյա ամբողջովին շարքացանով, բերքի յերեք քառորդը հավաքել ձիաքարշ մեքենաներով և մի վեցերորդը՝ տրակտորաքարշ մեքենաներով ու կոմբայններով, կալսումը ամբողջապես կատարել ձիաքարշ ու մեքենայաքարշ կալսիչներով: 1928 թվականին բերքի 40 տոկոսը կալսվում էր ձեռքով, 1933 թվականին մենք հնարավորություն կունենանք հացարույսերի ամբողջ բերքը կալսել կալսիչ մեքենաներով: Առաջին հնգամյակի սկզբին մենք չունեյինք տեխնիկական մշակույթները ևսլափելու մեքենա: Էայն ծավալված դյուղատարարությունը և տրոտասահմանյան տեխնիկայի ոգտադործումը հնարավորություն են տալիս մեզ մեքենայացնելու տեխնիկական մշակութիւնների՝ բամբակի, վուշի, ճակնդեղի: արևածաղկի և այլ մշակույթների զգալի տարածություն: Վուշ մշակող լայն մեքենաները, տուքման-վոկուումները, և օլետինդները բամբակի ու ճակնդեղի համար, կոմբայնները և պիկերները յեղիգտացորենը հավաքելու համար և այլ բարդ մեքենաներ, ար-

ժի, դիմադրութեան ու միասարսափութեան և հանդիպելու այդ բո-
յոր տարրերի կողմից, ինչպես և այն կոլտնտեսականների կողմից,
վորոնք դեռ պահպանել են ծանր-սեփականատիրական սովորութե-
անքի մնացորդները, մի բան, վոր դեռ հրահրում են կուլակն ու
սպեկուլյանտային կապիտալիստական տարրերը: Այդ պատճառով
գյուղատնտեսութեան վերակառուցման պրոցեսների հետագա
արագ կիրառման պայմաններից մեկն և կոլտնտեսութեանների
կազմակերպչական ու տնտեսական ամրացումը, նրանց ղեկավար-
ման զգալի բարելավումը տեղերում, թույլ չտալ, վոր կոլտնտե-
սութեաններում աշխատանքի մեկ թշնամի խմբակները, վորոնք
աշխատում են վերածել կոլտնտեսութեանները մեկ խորթ կազմա-
կերպութեաններ: Այն ժամանակ գյուղատնտեսութեան մեջե-
նայացման պրոցեսը և վերակառուցումը կընթանան իհարկե, ավե-
լի արագ տեմպով: Իմիջի այլոց, կուլակութեան դիմադրութեան
առանձնապես սուր բնույթ ունեւ անասնաբուծութեան ճակատում:
Կատարելապես պարզ և, վոր անասունների միջանի տեսակների
թվի կրճատումը վորոշ շրջաններում վոչ այլ ինչ եր, յեթե վոչ
գյուղում տեղի ունեցած դատակարգային այդ կատաղի պայքարի
հետեանքներից մեկը: Մեկ մոտ անասնաբուծութեան վիճակն ան-
բարեհաջող և: Ծիւղտ և, այստեղ պետք և մատնանչել ույն դրական
դիմը, վոր հանրայնացված անասնաբուծութեանն աճում և միան-
դամայն յտեսնված տեմպով: Հանրայնացված անասնաբուծու-
թեան ասպարիզում մենք հսկայական հաջողութեաններ ունենք:

Մակայն հոտերի ընդհանուր չափն առայժմ դեռ անբավա-
րար և: Ծիւղտ և, արգեն 31 թվականը ցույց տվեց, վոր խոզարու-
ծութեան ասպարիզում ուժեղ տեղաշարժեր են սկսվել: 32 թվա-
կանի հարկային հաշվառումը ցույց տվեց խոզերի թվի հետագա
աճումն ասպրանքային արտադրութեան հիմնական շրջաններում:
Որինակ՝ Կենտրոնական սեահող մարզում 1932 թվականին՝ հա-
մեմատած 31 թվականի հետ, հասած խոզերի թիվն ավելացել եր
40 տոկոսով, Հյուսիսային Կովկասում՝ 30 տոկոսով, Միջին Ասի-
այի յերկրում՝ 40 տոկոսով և այլն, և այլն:

32 թվականի յերկրորդ կեսը բնկում և ցույց տալիս նաև
անասունների մյուս բոլոր տեսակների թվի աճման ասպարիզում:
Այդ առանձնապես վկայում են կաշեմթերութեաններին վերաբերյալ
ավելաները: Այդ ավելաները, վորոնք տնտեսաւ են կաշեմթերում-

ներքի համար, անուհանդերձ վկայում են, վոր վերջին ժամանակներս խոշոր չափով կրճատվել և անասունների վաճառքումը:

Դա հետևանք և, իհարկե, կուսակցութեան ու կառավարութեան այն վերջին վորոշումների, վորով նոր կարգ և հաստատում ապրանքային արտադրանքը հանձնելու համար (հարկը), հետևանք և կալանտեսութեանները կազմակերպչորեն ամրացնելու համար կիրառված կազմակերպչական ձևերակրումների:

Ձի կտրելի չմատնանչել մեծ ապրանքային ֆերմաների ստեղծումը անասնարուծութեան ասպարիզում: Ընդամենը 2—3 տարի զոյութեան ունեցող այդ նոր ձևը ցույց տվեց, վոր անասնարուծութեան վերականգնումը և նրա հետագա զարգացումը կատարվելու չն հնց այդ յերկու ձևերով՝ մի կողմից կոլտնտեսական ապրանքային ֆերմաներ, և մյուս կողմից՝ անասնարուծական խորհանտեսութեաններ:

Անում և ապրանքայնութունը: Յեա համապատասխան թվեր չեմ բերի, սակայն և՛ կոլտնտեսական ֆերմաներում, և՛ խորհանտեսութեաններում մենք տեսնում ենք ապրանքայնութեան դպալի տնում: Իսկ ցածր ապրանքայնութեանը, միանգամայն ճիշտ մատնանչել եր ընկ. Ստալինը կուսակցութեան 16-րդ համագումարում, վորպիս մեր անասնարուծութեան հետամնացութեանը: Կոլտնտեսական անասնարուծութեան ապրանքայնութեանը սկսել և զգալի չափով ավելանալ:

Ընկերեն՝, կալանտեսութեանների կազմակերպչական ամբացման բնագավառում կուսակցական կազմակերպչութեանների կատարելիք աշխատանքից և կախված, կուսակցութեան դյուզում կատարելիք աշխատանքից, խորհանտեսութեանների աշխատանքի բարելավումից և կախված սոցադոքեշ տեխնիկական այն բոլոր հսկայական միջոցները, վորոնք տալիս և դյուզատնտեսութեանը սոցիալիստական արդյունաբերութեանը Միանգամայն տեխերե և, վոր կոլտնտեսութեանների կազմակերպչական ու տնտեսական ամրացումը, վորն ույժմ առաջադրել և կուսակցութեանը, վորպես քաղաքական ամենամարտական խնդիր, կիրականացվի, և մենք կհասնենք այն բանին, վոր կոլտնտեսութեանների ղեկավարման ցածեղացման հիման վրա, մնաբար վոնդելով նրանց միջից մեզ թշնամի բոլոր տարրերին, կոլտնտեսութեաններն ու խորհանտես-

տություններն ավելի ու ավելի կյուրացնեն տեխնիկական այն նոր
բաղան, վորը պատրաստում ե մեր աճող ու զարգացող արդյունա-
բերությունը :

ՏՐԱՆՍՊՈՐՏԸ ՅԵՎ ԿԱՊԸ

Ձորս տարիները միասին վերցրած, յերկաթուղային տրանս-
պորտի կատարած աշխատանքը կազմեց 791 միլիարդ տոնն կիլո-
մետր, զերազանցելով հնդամյա պլանը 1 և կես տոկոսով : Վազոն-
ների որական բեռնումը փոխանակ 40 հազար վազոնի չորս տար.
վա ընթացքում կազմեց որական միջին հաշվով 46 հազար վազոն :
Այստեղ ևս մենք զերակատարել ենք արանսպորտի աշխատանքի
ամենահիմնական ցուցանիշներից մեկը :

Տրանսպորտի հիմնական շինարարությանը փաստորեն հաա-
կացված գումարը կազմում ե 6700 միլիոն ռուբլի, այսինքն՝ այս-
տեղ ևս 1-811 միլիոն ռուբլով զերակատարել ենք հինգ տարվա
պլանային թիվը : Մեծաբեռ ապրանքատար վազոնների կողմն
ավելացում 45 հազար վազոնով : Ավելացել ե նույնպես բաց շա-
րժական կազմը : Մեծարեռ ապրանքատար վազոնները և բաց
շարժական կազմը, հնդամյակի չորրորդ տարվա վերջերին, կազ-
մում ե ապրանքատար վազոնների ընդհանուր թվի 23 տոկոսը :
Ինքնարդեւաւով սարքավորված ե վազոնների ընդհանուր թվի 11
տոկոսը : Այստեղ մենք թերակատարել ենք հնդամյա պլանի այդ
ցուցանիշները, արանսպորտի վերակառուցման այդ տարրերը :
Յերկաթուղային տրանսպորտի տեխնիկական բաղան մինչե այժմ
դանւում ե ցածր մակարդակի վրա, և արանսպորտը շարունա-
կում ե մնալ վորպես ժողովրդական տնտեսության նեղ տեղը :
Այդ պատճառով, արանսպորտին ուշադրություն նվիրելը արանս-
պորտում վերակառուցում կատարելը, հանդիսանում ե ժողովրդ-
ական տնտեսության կարևորագույն խնդիրներից մեկը՝ և՛ 1933
թվականին, և՛ ամբողջ յերկրորդ հնդամյակում :

Սակայն չնայած դրան, յերկաթուղային տրանսպորտը յերկ-
րորդ հնդամյակը թեւաւորում ե վերակառուցման զգալի տար-
րերով : Համեմատած առաջին հնդամյակի սկզբի հետ, ապրան-
քային փոխադրումների ընդհանուր քարշող ուժն ավելացավ 20
տոկոսով, իսկ ապրանքային վազոնների ընդհանուր տարողու-

թյունն ավելացավ 25 տոկոսով: Մեծ աղբյուրաբեր շողեչարժե-
րի տեղոսը 30-ից հասավ 42-ի: Առաջին անգամ հրապարակ յեկան՝
թեպետ աննշան թլուզ, էլեկտրաքարչեր: Կատարվում են ջերմա-
քարերի մտցնելու փորձեր և 1933 թվականի ծրագրի մեջ մտնում
և սեփական ջերմաքարչերի արտադրությունը:

Բայց ամենակարևորն այն է, Վոր տեղաչարժեր տեղի ունե-
ցան տրանսպորտային մեքենայինություն ասպարիզում: Մենք
արդեն արտադրել ենք մազիտարալ էլեկտրաքարչեր, ջերմաքար-
չեր, մենք արդեն արտադրել ենք (Փ.Ա.) («Ֆեկլիքս Ջերթինսկի»)
մեծ շողեչարչը Լուգանսկի գործարանում, մեծադույն մարդա-
տար «Մ.Շ.» (Խոսիֆ Ստալին) շողեչարչը Կալոմենսկի գործա-
րանում, յերկսունակ ու քառասունակ վաղոններ, իդոտերմիկ վա-
դոններ, ցիստերներ, գոնդոլներ, նոր սարքավորում ինքնամիաց-
ման ու ինքնակապի համար և այլն: 1933 թ. սլանում տրանս-
պորտային մեքենայինությունը բացառիկ կարևոր տեղ և դրավում
և կարևոր դեր և խաղում: Նրան շատ մեծ ուշադրություն և նվիր-
ված նաև մեքենայինական գործարանների կառուցման ասպարի-
զում և նյութեր, մետաղներ և այլն հայթայթելու ասպարիզում:

Յետ ուղում եմ միջանի խոռք ասել նաև ավիացիայի մասին:
Վժիանցիայի բնագավառում մենք արդեն կարող ենք մրցել կապի-
տալիստական յերկրների հետ: Մենք յուրացրինք ռադմական հրա-
կանների կառուցման արվեստը: Յուրացվեց ողային ու ջրային
ուռեցմամբ աշխատող ավիո-մոտորների արտադրությունը մինչև
700 ձիու ուժի կարողությունամբ, իսկ փորձերի կարողով՝ նաև ավե-
լի մեծ կարողությունամբ: Մենք ունենք բարձրորակ գործիքներ՝
կոնարոլի, սղաչվություն, ողայերթեկություն գործիքներ, ինք-
նաթիռների, ողանավանդիստների և յերթեկության դժբերի
լուսասարքավորում և այլն: Մեր ավիոմոտորներն իրենց ճշտու-
թյամբ, ուժով և դիմացկունությամբ գտնվում են արտասահմանի
տաղավոր նվաճումների մակարդակի վրա: Ողային հաղորդակ-
ցություն գծերի ցանցը հասնում և 48 հազար կիլոմետր յերկա-
րության: 1933 թվականին մենք պետք և կատարենք 12 միլիոն
կիլոմետր թռիչք, պետք և փոխադրենք 56 հազար ճամբորդ, 1200
տոնն փոսային առաքում, 750 տոնն բեռ և այլն:

Ողալուսանկարչությունն ընդդրկելու յն հսկայական տարա-
ծություն՝ 180 հազար քառ. մետր: Գյուղատնտեսական ու ան-

շոտալին ավիացիան, վորը պայքար և մղում վնասաշուների
դեմ, զբաղվում և հրդեհաշիջությամբ ու ավիոցանքով, 1933
թվականին համարյա հրկնապատկվելու յե: 1933 թվականին մեծ
չափով ավելանալու յե ջրադրական աշխատանքների ու բեկու-
յին երապեղիցիաների սպառարկումն ավիացիայի կողմից:

Կապի ասպարիզում զղալի աճում կա, և մի շարք ցուցանիշ-
ների բնագավառում կապը գերակատարել և հնդամյա պլանը: Այդ-
պես որինակ՝ պլանն ուրվագծել ևր միջնադարային հեռադրական
ու հեռախոսական հաղորդակցության լարերի յերկարությունն
ավելացնել 185 հազար կիլոմետրով, իսկ փաստորեն ավելացվել
և 533 հազար կիլոմետրով, այսինքն՝ համարյա յերեք անգամ:

Փոստային կապի նկատմամբ պետք և նշել, վոր փոստա-
յին ձեռնարկությունների ցանցը՝ ներառյալ նաև դյուղում, 14
հազար միավորից հասել և 43 հազար միավորի, այսինքն՝ նույն-
պես աճել և յերեք անգամ:

Ջարդանում և ռադիոն, ռադիոհեռադրային ու ռադիոհե-
ռախոսային հաղորդակցությունը: Յես արդեն ասել եմ, վոր
ռադիոֆիկացիայի ասպարիզում մենք զղալի չափով առաջ ենք
գնում և արդեն հետ չենք մնում շատ յերկրներին, իսկ 1933 թվա-
կանին արտադրվելիք աղբերատար մեզ առաջին տեղերից մեկը
կհասցնի աշխարհում:

Ավտոմատիկ հեռախոսային հաղորդակցության ասպարի-
զում 29 թվականին կար 6000 համար, այժմ արդեն կա 110 հազար
համար: Մենք ունենք արդեն սեփական հեռադրական այնպիսի ա-
պարատներ, վորոնք չեն դիջում արտասահմանյան ապարատնե-
րին: Արդեն կաղմակերպվում և լայն չափով սկսել և դործածվել
միանվագ ու միաժամանակ հեռադրելու ու հեռախոսելու ապա-
րատը: Վերջապես, յեթե մինչև հեղափոխությունը սարքավորման
ասպարիզում կապը լիակատար կախումն ուներ արտասահմանից,
այժմ ասպարատուրայի նկատմամբ կապը լիովին ադատադրվել և
արտասահմանյան կախումից:

ՀԱՆՈՒՆ ՆՈՐ ԶԵՆՆԱՐԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ, ՆՈՐ ՏԵԽՆԻԿԱՅԻ ՅՈՒՐԱՑՄԱՆ, ՀԱՆՈՒՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՎՈՐԱԿԻ

Ընկերներ, յես փորձեցի պատկերել ձեր առաջ այն, ինչով
արտահայտվեց մեր ժողովրդական անտեսության բոլոր հիմնա-

կան ճյուղերի տեխնիկական վերահասուցումը: Դարձյալ կրկնում եմ, Վոր այդ, իհարկե, զեռ բոլորը չէ: Մեր տնտեսությունը տեխնիկական գիներու աշխատանքի այդ վիթխարի ծավալը, այդ ամբողջ վիթխարի աշխատանքը, Վոր կատարվել է, հնարավոր չէ լրիվ հաղորդել Վոչ մի ղեկուցման մեջ, այնքան մեծ է նա: Մեզ մոտ չկա Վոչ մի այնպիսի ճյուղ, Վոչ մի այնպիսի ձևանարկություն, բառացի՝ Վոչ մի անկյուն Վորեն ձևանարկության մեջ, Վորանց տեղի չունենան այնպիսի պրոցեսներ, Վորոնք կապված են մեր անցման հետ տեխնիկական տնտեսական առաջավոր դիրքերը: Այստեղ կան ե՛կ խոշոր տեղաշարժեր, այստեղ կան ե՛կ արժատական բեկումներ, այստեղ կան ե՛կ մոլեկուլյար պրոցեսներ՝ հաճախ աննշմարելի, — և դրանք բոլորը միասին արտացոլում են հալթանակելու այն կամքը, տեխնիկական վերադիման պրոծում, կատարված այն հսկայական բեկումը, Վորը ակավեց առավրին հընգամ յակում և Վորը հասավ այժմ դարգացման բարձր աստիճանի:

Այդ բոլորը, Վար տեղի յե ունեցել մեր յերկրի բոլոր անկյուններում, մեր յուրաքանչյուր ձևանարկության մեջ, լավագույնս բնորոշում է արամագծորեն հակառակ այն դրուկյունը, Վոր դոյություն ունի տեխնիկայի բնագավառում մեզ մոտ և կապիտալիստական յերկրներում: Յեթե մեղ մոտ ասեղծվել է հսկայական խանդավառություն ժողովրդական տնտեսությունը տեխնիկական գիներու պայքարում, յեթե մեզ մոտ՝ ընկ. Ստալինի առաջադրած լույունդի հիման վրա, ամենուրեք պայքար է ծավալվում տեխնիկային տիրապետելու համար, ապա այնտեղ դոյություն ունի միանգամայն հակառակ դրուկյուն: «Մենեք տեխնիկային» — ահա այն բացականչությունը, Վորը հնչում է ժամանակակից ճգնաժամի սուր հակասությունների մեջ թճճված կապիտալիստական բոլոր յերկրներում:

Ամբողջ ժողովրդական տնտեսության տեխնիկական վերահասուցման համար բազմ օտեղծելուց հետո, ամբողջ ժողովրդական տնտեսության հիմնական մեծ շինարարության շրջանից հետո, մեր գլխավոր խնդիրն է՝ յուրացնել այն, ինչ կառուցված է Այդ խնդիրը՝ նոր և վերակառուցված ձևանարկությունների աճած կարողության յուրացումը, դժվարին խնդիր է:

Ի՛նչ է նշանակում յուրացնել ձևանարկությունը: Այդ նշանակում է յուրացնել տեխնոլոգիական բոլոր պրոցեսները: Այդ

նշանակում և ճիշտ կազմակերպել աշխատանքը: Այդ նշանակում և ավյալ ձեռնարկության մեջ տալ բարձրորակ արտադրանք՝ համապատասխան տեխնիկայի ձևեր բերած մակարդակին: Այդ նշանակում և համալրել ավյալ ձեռնարկությունն ինժեներա-տեխնիկական կազմի համապատասխան կադրերով, այդ նշանակում և համալրել ձեռնարկությունը վորակյալ բանուժի համապատասխան կադրերով: Այդ նշանակում և բարձրացնել աշխատանքի արտադրողականությունը նոր ադրեզատների ու մեքենաների պահանջի համաձայն, այդ նշանակում և իջեցնել ինքնարժեքը:

Ձեռնարկության յուրացման սլոգանը բաղմանկողմանի, բաղմալիսի սլոգան և: Կարելի չե սովորել աշխատել կոնվեյերով, կարելի չե աշխտես անել, վոր կոնվեյերն ընթանա առանց խափանումների, սակայն յեթե այդ կոնվեյերից վերցվեն աշխտի ադրեզատներ, վորոնք վորակապես ցածր լինեն նրա այս կամ այն մասի վատ վորակի պատճառով, ապա միանգամայն անհերք և, վոր դա յուրացում չի:

Ձեռնարկության այդ լիակատար յուրացումն ահա ներկայացնում և հսկայական դժվարություն, վորը պահանջում և կամքի ու ջանքերի մեծ լարում, կազմակերպչական ընդունակություններ: Հենց այդ յուրացումն և, վոր մեր կարևորագույն խնդիրը պետք և լինի թե՛ 1933 թվականին և թե՛ մոտակա տարիներին: Մենք բոլորս ել դիտենք, վոր այժմ վատ են յուրացնում դործարանները, որինակ՝ մետաղաձուլման ասպարիդում: Կարելի՞ չե արդյոք ասել, վոր հին դործարաններում կառուցվող ժամանակակից նոր հալոցները, վորտեղ դիտեն մետաղաձուլման սլոգանը, վորտեղ կան մետաղաձուլների կադրերը, կարելի՞ չե արդյոք ասել, վոր այդ հալոցները յուրացված են: Վոչ: Նրանք աշխատում են ավելի ցածր կոնֆիդիենսով, լան որինակ՝ Գերմանիայի հալոցները, պակաս կատարելագործված հալոցներ: Նշանակում և արդյոք, վոր յուրացված և այս կամ այն մարտենի արտադրությունը, յեթե ինքնարժեքը բարձր և, յեթե խոտանն հսկայական և, յեթե դարձյալ մարտենի ողտադործման կոնֆիդիենսը չափազանց ցածր և: Նշանակում և արդյոք, վոր յուրացված և այս կամ այն մեքենաշինական դործարանը, յեթե նա մեծ քանակությամբ խոտան և տալիս, յեթե նա արտադրանք և տալիս խափանումներով, ընդմիջումներով. յեթե նա արտադրելով լավ մո-

աօրներ, շափներ, կամուրջների մասեր, չի կարողանում յուրացնել կուղովների արտադրությունը, նրանց մշակումը և այլն: Միանգամայն ակներև է, վոր այդ չի նշանակում յուրացնել գործարանը: Գործարանի լրիվ յուրացման հենց այդ տևական պրոցեսը, այդ գործարանի նախագծած բոլոր վորակական ցուցանիշները՝ աշխատանքի արտադրողականության, ինքնարժեքի ու արտադրանքի վորակի ցուցանիշների (վոր առանձնապես կարևոր է) նվաճումը, հանդիսանում է 1933 թվականի և հաջորդ հնգամյակի կարևորագույն խնդիրը:

Գյուղատնտեսության ասպարիզում նոր տեխնիկայի այդ յուրացումը նշանակում է բերքատվության բարձրացում ինչ դնով եւ լինի: Պետք է ընդդրկել, յուրացնել այն ամբողջ հսկայական տեխնիկան, վորը տալիս է գյուղատնտեսությանը պրոլետարական պետությունը:

Նոր, հիմնական ֆոնդերի յուրացման խնդրի հետ սերտորեն շաղկապված է կադրերի պատրաստման հարցը: Նոր գործարանների, նոր տեխնիկայի յուրացումն ամբողջ հասակով խնդիր է դնում պատրաստել ինժեներների ու տեխնիկների և վորակյալ բանվորների այնպիսի կադրեր, վորոնք կանգնած լինեն նորագույն տեխնիկայի պահանջների մակարդակի վրա:

1933 թվականի սլանն զգալի կուտակում է նախատեսում արդյունաբերության մեջ: Արդյունաբերությունը պետք է կուտակի յերկու միլիարդ ռուբլի: Այդ յերկու միլիարդից մի միլիարդ ռուբլին ընկնում է ծանր արդյունաբերությանը: Միանգամայն ակներև է, վոր այդ յերկու միլիարդի կուտակումը կարող է կատարվել միմիայն այն դեպքում, յերբ լրիվ իրականացվեն ինքնարժեքի իջեցման առաջադրանքները, վորոնք ուրվագծված են 1933 թվականի սլանում:

Ինքնաբերական իջեցումը պետք է կազմի՝ Ծանր Արդյունաբերության Ժողկոմատի գծով՝ հինգ տոկոս, Թեթև Արդյունաբերության Ժողկոմատի գծով՝ յերեք տոկոս, Մատոցկոմատի գծով՝ չորս տոկոս, Անտառօգոկոմատի գծով՝ 1,2 տոկոս:

Ահա այն առաջադրանքները, վորոնք անսլայման պետք է կատարվեն, ինչ դնով եւ լինի:

Աշխատանքի արտադրողականությունը պետք է բարձրանա՝ Ծանր Արդյունաբերության Ժողկոմատի գծով՝ 16,5 տոկոսով:

Քեթե Արդյունաբերության Ժողովմատի դժով՝ 12 տոկոսով, Մատթղիմատի դժով՝ 14,6 տոկոսով, Անտառօղիմատի դժով՝ 13 տոկոսով: Ահա այն առաջադրանքները, վորոնք պետք է կատարվեն մարտականորեն և վորոնք իրականացնելու համար պետք է ձեռք առնվեն այս կամ այն միջոցներն անհապաղ, հենց տարվա սկզբից:

Եիմարարությամ համար մենք պետք է իրադործենք հետևյալ վարակական ցուցանիշները՝ 15 տոկոսով իջեցնենք խնարժերը, 25 տոկոսով բարձրացնենք աշխատանքի արտադրականությունը:

Տրամապորտի վորակական ցուցանիշներն են՝ ամենորյա բեռնումը հասցնել 58 հազար վագոնի, վորովհետև այլ կերպ ժողովրդական տնտեսությունը վորոշ շրջաններում ու սեզոններում զգալարությունների կհանդիպի, ինչպես տեղի ունեցավ 1931 թվականին և մասամբ 1932 թվականին:

Գյուղատնտեսությամ ասպարիղում մենք պետք է իրադործենք բերքատվության այն ցուցանիշները, վորոնք տալիս են ժողովուրդի համապատասխան վորոշումները, ավելի լավ մշակելով հողը, ժամանակին կատարելով տեխնիկական մշակույթների ցանքը, քաղհանն ու բերքահավաքը, ժամանակին ու կազմակերպված կերպով կատարելով հացաբույսերի բերքահավաքը և պայքար մղելով հացահատիկի կորստի դեմ, պայքար մղելով հացահատիկի գողության, նրա վատնումի դեմ: Այդ հնարավորություն կտա մեզ յուրաքանչյուր հեկտարից ստանալ բերքատվության բարձրացման համար նախադժված տոկոսը:

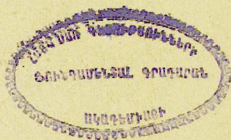
1933 թվականը հանդիսանում է այն տարին, յերբ մենք առաջադրում ենք՝ վորպես մեր հիմնական խնդիրը՝ յուրացնել այն, ինչ վոր կառուցել ենք: Յեւ, վորքան ել պնդեն «Սոցիալիստիչեսկիյ Վեստնիկը», Տրոցկին ու մեր մյուս թշնամիները, թե 1933 թվականը չի կարող համարվել յերկրորդ հնդամյակի սկզբի տարին, մենք անվրդով ենք այդ պնդումների հանդեպ, զիտեսալով, վոր նրանք անընդունակ են ըմբռնելու այն մեծ խնդիրները, վորոնք ծառացած են մեր առաջ հատկապես այս տարի՝ 1933 թվականին:

1933 թվականը յերկրորդ հնգամյակի տարին է: Նա ունի այդ յերկրորդ հնգամյակի բոլոր բնորոշ գծերը:

Կյանքի ասպարեզից դուրս գցված մենչևիկները, Տրոցկին և

ուրիշներն անկարող են ընդգրկել սոցիալատական շինարարութ-
յան խնդիրների սմբողջ վիթխարիությունը: Նրանք ընդունակ
են միայն դավաճանելու, պայքար մղելու սոցիալատական շինա-
րարության դեմ: Նրանք վաղուց կորցրել են իրենց բոլոր կադե-
րը բանվոր դասակարգի հետ: Ուրեմն, լիճսկես կարող են նրանք
հասկանալ, վոր մեր շինարարության ընթացքը, մեր յերկրում
սոցիալիզմի կառուցման ընթացքն ամենաուրախալի, ամենանվե-
րական բանն և բոլոր յերկրների տրոշտարների սրտում:

Բանվոր դասակարգի ախտիվության հետագա աճման հիման
վրա, մյուս յերկրների բանվորների ոժանդակությամբ, պայքար
մղելով մեր թացահայտ ու պողոտնի թշնամիների դեմ, վերացնելով
ոպորտունիզմի բոլոր տեսակները մեր կուսակցության միջից,
դուրս վռնողելով նրա շարքերից գրպանում կուսաոժու ունեցող
այն մարդկանց, վորոնք աշխատում են վիժեցնել կուսակցության
քաղաքականությունը, մենք հաստատուն, անհողող դրայներով,
լենինյան դրոշների տակ, առաջ կդնանք դեպի նորանոր հաղթա-
նակներ, սոցիալիստական հասարակություն կառուցելու դոր-
ծում: (Յերկարտուև ծափեր):

ԳԱՍ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

220041527

194
ԳԻՆԸ 40 ԿՈՊԵԿ

A II
41527

В. КУЙБЫШЕВ

Итоги борьбы за техническую реконструкцию
народного хозяйства

Издательство ЦККП(б) А
Партиздат—1933 — Эривань